

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
кафедра педагогіки та методики початкової освіти**

**Організація і проведення уроку
в інклюзивному класі
Нової української школи**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 2 курсу, 213 м.з. групи
Дронь Анна Валеріївна

Керівник:

кандидат педагогічних наук,
доцент **Гордійчук О.Є.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 4 від 04 листопада 2025 р
Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.*

Чернівці – 2025

АНОТАЦІЯ

Дронь А.В. «Організація і проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи». – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття ОКР «магістр» зі спеціальності 013 Початкова освіта. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Чернівці, 2025. – 89 с.

У першому розділі дослідження здійснено аналіз нормативно-правової бази та наукових підходів щодо організації уроку в інклюзивному класі Нової української школи, розкрито особливі освітні потреби учнів як ключовий чинник планування уроку, визначено структуру уроку, форми, методи та прийоми роботи з різнорівневими можливостями учнів. Емпірична частина роботи містить результати діагностики стану організації уроків, характеристику особливостей реалізації інклюзивних підходів та аналіз досвіду вчителів-практиків щодо застосування адаптацій, модифікацій і підтримки учнів з особливими потребами.

Ключові слова: інклюзивне навчання, інклюзивний клас, Нова українська школа, особливі освітні потреби, організація уроку, планування уроку, адаптація, диференціація.

ABSTRACT

Dron A.V. Organization and Conduct of a Lesson in an Inclusive Class of the New Ukrainian School. – Manuscript. Qualification work for the Master's educational qualification level in specialty 013 Primary Education. – Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. – Chernivtsi, 2025. – 89 p.

The first chapter of the study analyzes the regulatory framework and scientific approaches to organizing lessons in an inclusive class of the New Ukrainian School, highlights the special educational needs of students as a key factor in lesson planning, and defines the lesson structure, forms, methods, and techniques for working with students of varying abilities. The empirical part of the work presents the results of diagnosing the state of lesson organization, characterizes the features of implementing inclusive approaches, and analyzes the experience of practicing teachers regarding the use of adaptations, modifications, and support for students with special needs.

Keywords: inclusive education, inclusive class, New Ukrainian School, special educational needs, lesson organization, lesson planning, adaptation, differentiation.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело. _____ А.В.Дронь

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Діти з особливими освітніми потребами – діти з ООП

Індивідуальна програма розвитку – ІПР

Нова українська школа – НУШ

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛ...9	
1.1..Аналіз нормативної бази щодо організації освітнього інклюзивного процесу в Новій українській школі	9
1.2..Особливі освітні потреби здобувачів освіти як ключовий чинник організації і проведення уроку в інклюзивному класі	14
1.3..Структура уроку в інклюзивному класі: суть і специфіка планування	21
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....32	
2.1. Діагностика стану організації і проведення уроку в інклюзивному класі	32
2.2. Характеристика особливостей організації і проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи	55
2.3. Аналіз досвіду вчителів-практиків організації і проведення уроку в інклюзивному класі сучасної школи	71
Висновки до розділу 2	77
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення педагогічної практики організації уроків в інклюзивних класах початкової школи, що відповідають принципам Нової української школи. Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень, проблема ефективної організації уроку в умовах інклюзії залишається відкритою, оскільки вимагає постійного осучаснення методик, форм і прийомів роботи.

Сучасна система освіти України перебуває на етапі активної модернізації, спрямованої на реалізацію принципів доступності, рівності, гуманізму та індивідуалізації навчання. Одним із ключових напрямів цієї трансформації є впровадження інклюзивної освіти, яка створює умови для спільного навчання дітей з різними освітніми потребами у звичайних закладах освіти. Така форма організації навчального процесу відповідає європейським та світовим тенденціям розвитку освіти і закріплена в низці нормативно-правових актів України, зокрема в Законі України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [1; 2].

Інклюзивна освіта є важливим чинником соціалізації, розвитку толерантності та взаєморозуміння між усіма учасниками освітнього процесу. Вона сприяє формуванню нових педагогічних підходів, методів і технологій навчання, які забезпечують ефективне засвоєння навчального матеріалу кожним учнем відповідно до його індивідуальних можливостей і потреб. Особливої актуальності інклюзивна освіта набуває в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа», яка передбачає компетентнісний підхід, дитиноцентризм, розвиток емоційного інтелекту та партнерство між учителем, учнем і батьками [3].

В умовах Нової української школи учитель виступає не лише джерелом знань, а насамперед фасилітатором і координатором освітнього процесу, який створює позитивне, безпечне й інклюзивне освітнє середовище. Тому вміння організувати урок, який одночасно відповідає освітнім стандартам і задовольняє особливі потреби кожного здобувача освіти, стає важливою складовою професійної компетентності педагога. Саме урок — як основна форма навчальної діяльності — є показником ефективності інклюзивного підходу в шкільній практиці.

Організація уроку в інклюзивному класі вимагає від учителя високого рівня підготовки, творчості та здатності до рефлексії. Педагог має враховувати не лише вікові й психологічні особливості дітей, але й рівень їхньої навчальної мотивації, когнітивних здібностей, комунікативних навичок, а також наявність специфічних труднощів у навчанні. Важливим є правильне планування структури уроку, добір ефективних методів і засобів навчання, диференціація завдань, забезпечення підтримки асистента вчителя та створення атмосфери емоційного комфорту.

Стан дослідження проблеми. В педагогіці на сьогоднішній день відомі наукові підходи В. Онищука, О. Пометуна, І. Підласого, Д. Прасола, О. Савченко та ін.) щодо структури уроку, зашалом, та уроку в інклюзивному класі, зкорема. Як такої, яка повинна бути гнучкою, багаторівневою та адаптивною до потреб кожного учня [4; 5].

Зв'язок роботи з науковою темою кафедри.

Кваліфікаційне дослідження виконано в руслі наукової теми кафедри. Попри наявність значної кількості наукових розвідок, питання організації і проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи залишаються недостатньо розкритими. Це й зумовлює актуальність, наукову новизну та практичну вагомість теми кваліфікаційної роботи «Організація і проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи».

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні особливостей організації і проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи.

Завдання дослідження:

- обґрунтувати концептуальні основи організації і проведення уроку в інклюзивному класі;
- здійснити дослідження стану організації і проведення уроку в інклюзивному класі;
- виокремити особливості організації і проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи;
- проаналізувати досвід вчителів-практиків організації і проведення уроку в інклюзивному класі сучасної школи.

Об'єкт дослідження – організація уроку в інклюзивному класі Нової української школи.

Предмет дослідження – особливості організації і проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи.

Методи дослідження:

- теоретичні (аналіз і синтез психолого-педагогічної літератури, узагальнення та систематизація даних з метою обґрунтування концептуальних основ організації і проведення уроку в інклюзивному класі);
- емпіричні (спостереження, анкетування, бесіди з педагогами, аналіз уроків у закладах загальної середньої освіти, порівняльний аналіз);
- статистичні (кількісний і якісний аналіз з метою дослідження стану організації і проведення уроку в інклюзивному класі).

Гіпотеза дослідження. Організація і проведення уроку в інклюзивному класі буде більш ефективною та результативною за умови науково обґрунтованого визначення її концептуальних засад, урахування специфічних особливостей та впровадження кращих практик учителів, що забезпечують індивідуалізацію навчання, активну взаємодію всіх учасників

освітнього процесу та цілеспрямовану підтримку здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

Теоретичне значення роботи полягає в уточненні та науковому обґрунтуванні концептуальних основ організації і проведення уроку в інклюзивному класі, поглибленні теоретичних підходів до структурування інклюзивного уроку та його методичного забезпечення, а також у виокремленні специфічних характеристик інклюзивного освітнього середовища Нової української школи. Результати дослідження доповнюють наукові уявлення про закономірності, принципи й умови ефективного функціонування інклюзивного уроку та розширюють теоретичну базу сучасної педагогіки інклюзивної освіти.

Практичне значення роботи визначається можливістю використання отриманих результатів у практиці закладів загальної середньої освіти. Зокрема, узагальнений досвід учителів-практиків і встановлені особливості організації і проведення уроку в інклюзивному класі можуть бути застосовані для вдосконалення професійної діяльності педагогів, підвищення ефективності планування та реалізації інклюзивного освітнього процесу, розроблення методичних рекомендацій. Матеріали роботи можуть бути використані в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а також у підготовці майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивного навчання.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

1.1. Аналіз нормативної бази щодо організації освітнього інклюзивного процесу в Новій українській школі

У цьому параграфі ми здійснили аналіз нормативно-правової бази, що регламентує організацію освітнього інклюзивного процесу в умовах Нової української школи. Розглянули ключові законодавчі та підзаконні акти України, міжнародні документи, а також нормативні положення щодо діяльності інклюзивно-ресурсних центрів, команд психолого-педагогічного супроводу та Державного стандарту початкової освіти.

Ідеї інклюзивної освіти ґрунтуються на гуманістичних засадах, сформованих у працях видатних педагогів і психологів. Зокрема, **В. О. Сухомлинський** підкреслював, що «кожна дитина — це неповторна особистість, і головне завдання школи — допомогти їй розкритися» [1, с. 45]. Цей принцип став фундаментом сучасної педагогічної філософії інклюзивного навчання, у центрі якої перебуває повага до індивідуальності кожного здобувача освіти та створення умов для розвитку його особистісного потенціалу незалежно від освітніх труднощів.

Вагомий внесок у розвиток ідей гуманістичної педагогіки зробила також **М. Монтессорі**, яка наголошувала: «Допоможи мені зробити це самому», акцентуючи на важливості індивідуалізованого підходу, розвитку самостійності й активної позиції дитини у процесі навчання [2, с. 28]. Ці положення утворюють концептуальне підґрунтя сучасної інклюзивної освіти, орієнтованої на особистісно зорієнтоване, партнерське та підтримувальне освітнє середовище.

Розбудова інклюзивного освітнього простору є одним із пріоритетних напрямів реалізації права кожної дитини на якісну освіту відповідно до її

індивідуальних можливостей і потреб. Нормативно-правове забезпечення інклюзивного навчання в Україні набуло особливої значущості в контексті реформування системи освіти, зокрема в межах **Концепції Нової української школи (НУШ)** [3, с. 4].

Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017) та Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020), держава гарантує рівний доступ до освіти всім здобувачам, у тому числі тим, хто має особливі освітні потреби [4, с. 5; 5, с. 12].

Важливими документами, що регламентують організацію інклюзивного навчання, є **Постанова Кабінету Міністрів України № 957 від 15 вересня 2021 року «Про організацію інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»** та **Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами (2022)** [6; 7]. Аналіз зазначених нормативно-правових актів дає змогу визначити правові засади, механізми та умови створення інклюзивного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти, що забезпечує практичну реалізацію принципів Нової української школи.

Найвищою юридичною силою володіє **Конституція України**, яка в статті 53 гарантує право кожного на освіту. Також у ній зазначено, що держава забезпечує доступність і безоплатність повної загальної середньої освіти в державних та комунальних навчальних закладах [8, с. 29]. Закон України «Про освіту» (2017) визначає поняття «інклюзивне навчання» як систему освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення права осіб з особливими освітніми потребами на освіту у закладах освіти [4, с. 5]. Закон гарантує дотримання принципів недискримінації, розумного пристосування та універсального дизайну, а також обов'язок держави створювати умови для професійного розвитку педагогів у сфері інклюзивної освіти [4, с. 14].

Закон України «Про освіту» (2017) став основоположним документом для запровадження нової системи освітніх відносин. У ньому чітко визначено поняття «інклюзивне навчання» як система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення права осіб з особливими освітніми потребами на освіту у закладах освіти [2, с. 5]. Закон гарантує дотримання принципів недискримінації, розумного пристосування та універсального дизайну.

Стаття 20 зазначає, що інклюзивне освітнє середовище має забезпечувати комфортне та безпечне навчання для всіх учасників освітнього процесу, з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей [2, с. 14]. Закон також закріплює обов'язок держави створювати умови для професійного розвитку педагогів, зокрема щодо компетентностей у сфері інклюзивної освіти.

Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020) конкретизує організаційно-правові засади інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. У статті 19 зазначено, що заклад освіти має право утворювати інклюзивні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) [3, с. 12]. Передбачено участь асистента вчителя, розробку індивідуальної програми розвитку (ІПР), взаємодію з інклюзивно-ресурсними центрами.

Україна є стороною низки міжнародних документів, що забезпечують реалізацію права дітей з ООП на рівний доступ до освіти. **Конвенція ООН про права дитини (1989)** у статті 23 визнає право дітей з інвалідністю на особливу турботу та ефективну допомогу для забезпечення їх гідного розвитку [10, с. 21]. **Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (ратифікована Україною у 2009 році)** у статті 24 зобов'язує держави забезпечувати інклюзивну освіту на всіх рівнях та адаптувати навчальне середовище до потреб учнів [11, с. 18]. Також значущими є **Саламанкська декларація та Рамкова програма дій щодо освіти осіб з особливими**

потребами (1994), що проголошують принципи інклюзії як глобальний напрям розвитку освіти [12, с. 6].

Особливе значення для організації інклюзивного освітнього процесу мають **інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ)**, діяльність яких регламентується Постановою КМУ № 872 від 15.08.2011 та оновлена у 2022 році [8, с. 2]. ІРЦ здійснюють комплексну оцінку розвитку дитини, надають висновки та розробляють рекомендації щодо індивідуального освітнього маршруту, координують взаємодію між учителем, асистентом, батьками та іншими учасниками процесу.

Важливим елементом є **команда психолого-педагогічного супроводу дитини, діяльність якої регламентується Типовим положенням, затвердженим Наказом МОН № 609 від 08.06.2018 та оновленим у 2025 році [7].** До складу команди входять педагог, асистент вчителя, фахівці ІРЦ, батьки та інші учасники процесу. Основні завдання — розробка та оновлення ІПР, координація дій і моніторинг розвитку дитини.

Окремої уваги заслуговує Державний стандарт початкової освіти (2018), актуалізований у 2025 році [13]. Він закріплює принципи інклюзивності, діяльнісного підходу та педагогіки партнерства, наголошує на гнучкому, адаптованому до потреб навчання, формувальному оцінюванні та підтримці кожного учня.

У контексті НУШ особливе значення має **Концепція розвитку інклюзивного освітнього середовища в Україні на 2020–2030 роки** (Наказ МОН № 797 від 26.06.2020) [14, с. 4]. Вона визначає стратегічні орієнтири: розбудова безбар'єрного середовища, удосконалення підготовки педагогів, розвиток мережі ІРЦ та соціального партнерства.

Нормативна база спрямована на формування у системі освіти нової парадигми — з інституційного підходу до інклюзивного, з акцентом на

особистісно орієнтоване навчання, що враховує індивідуальні освітні траєкторії дітей з особливими освітніми потребами. Водночас, практичне впровадження цих норм потребує постійного моніторингу, оновлення інструментів реалізації політики інклюзії, а також активного залучення батьківської громади, громадських організацій і місцевої влади. Актуальним залишається також питання підвищення фахової компетентності вчителів щодо роботи в інклюзивному середовищі та створення ефективної міждисциплінарної взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Таким чином, наявна нормативна база є фундаментом для успішного функціонування інклюзивної моделі освіти в Україні, проте її реалізація потребує комплексного підходу, системного управління змінами та постійного вдосконалення механізмів підтримки дітей з особливими освітніми потребами в умовах Нової української школи.

1.2. Особливі освітні потреби здобувачів освіти як ключовий чинник організації і проведення уроку в інклюзивному класі

У параграфі 1.2. плануємо охарактеризувати особливі потреби всіх здобувачів освіти як провідний фактор їх задоволення в процесі уроку в інклюзивному класі

Інклюзивна освіта — один із ключових напрямів реформування освіти в Україні та світі. Вона базується на принципі рівності прав і можливостей для всіх учнів, незалежно від їхніх фізичних, розумових, соціальних чи емоційних особливостей. **Головна ідея інклюзії** — забезпечити кожній дитині доступ до якісної освіти у максимально звичному освітньому середовищі з адаптацією умов до індивідуальних потреб.

Інклюзивна освіта дає змогу дітям з особливими освітніми потребами (ООП) навчатися разом із ровесниками, сприяючи розвитку толерантності, емпатії та соціальної взаємодії серед усіх учнів. Водночас особливі потреби мають не лише діти з офіційно визначеними порушеннями, а й усі здобувачі освіти, які можуть мати тимчасові чи постійні труднощі через емоційний стан, сімейні обставини, мовний бар'єр, індивідуальні стилі сприйняття або темп засвоєння матеріалу.

Ігнорування цих особливостей може призвести до дискомфорту, втрати мотивації та проблем у соціальній адаптації учнів. Тому врахування особливих потреб усіх здобувачів освіти є необхідною умовою створення безпечного, комфортного та ефективного освітнього середовища, що сприяє розвитку й самореалізації кожної дитини.

У інклюзивному класі педагог має організувати навчальний процес так, щоб задовольнити індивідуальні потреби кожного учня, забезпечуючи активну участь, взаєморозуміння і співпрацю. Це підвищує якість уроку,

формує позитивну атмосферу в колективі та виховує повагу до різноманітності і готовність підтримувати одне одного.

Особливі освітні потреби (ООП) є комплексним поняттям, що виходить далеко за межі лише дітей з інвалідністю. Це поняття включає різноманітні потреби учнів, які виникають у зв'язку з фізичними, психічними, емоційними або соціальними особливостями, що можуть впливати на процес навчання. Визначення терміну «особливі освітні потреби» регламентується законодавством України, зокрема Законом України «Про освіту» (стаття 20), та Постановою Кабінету Міністрів України № 872 від 15 серпня 2011 року, яка встановлює порядок організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти [1, с. 3; 2, с. 15].

За сучасним підходом, особливі освітні потреби не слід розглядати виключно як виклик або обмеження, а радше як індивідуальні умови, що вимагають спеціалізованого підходу, адаптації навчального процесу та підтримки. Це дозволяє не лише подолати бар'єри в освіті, а й розкрити потенціал кожної дитини.

До категорії учнів з ООП належать різноманітні групи, які потребують диференційованого підходу в навчанні. Серед них можна виділити:

- **Діти з порушеннями мовлення, слуху, зору та опорно-рухового апарату.** Ця група включає учнів із різними фізичними обмеженнями, які впливають на їхню здатність повноцінно сприймати інформацію або комунікувати з навколишнім світом. Наприклад, діти з порушеннями слуху можуть потребувати спеціальних слухових апаратів, жестової мови чи адаптованих навчальних матеріалів. Аналогічно, діти з порушеннями зору можуть користуватися шрифтами Брайля або спеціальними технологіями для читання [1, с. 5].
- **Діти з труднощами у навчанні, такими як дислексія, дискалькулія, синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ).** Ці учні не

мають серйозних фізичних чи інтелектуальних порушень, але потребують додаткової педагогічної підтримки через особливості сприйняття, запам'ятовування або уваги. Наприклад, діти з дислексією часто мають проблеми з читанням і письмом, тому їм потрібні спеціальні методики навчання, що враховують їхні потреби [2, с. 12].

- **Діти з тривалими або хронічними захворюваннями**, які можуть вимагати адаптації режиму навчання або фізіологічних умов. Для таких учнів важливо забезпечити гнучкий графік або можливість дистанційного навчання, а також увагу медичних працівників у школі [1, с. 7].
- **Обдаровані діти**, що мають потребу в розвитку своїх здібностей і талантів через додаткові освітні програми, індивідуалізацію завдань та підтримку творчого потенціалу. Для них інклюзія означає створення середовища, яке стимулює їхній розвиток, а не пригнічує через стандартизовані підходи [2, с. 14].
- **Діти з соціально вразливих категорій** — внутрішньо переміщені особи (ВПО), діти ромської національності, вихованці малозабезпечених сімей, які через соціально-економічні фактори часто мають складнощі з доступом до якісної освіти, підтримкою або належними умовами для навчання. Вони потребують соціальної підтримки, психологічної допомоги та адаптованих програм для подолання бар'єрів [1, с. 9].

Класифікація особливих освітніх потреб передбачає кілька напрямів, які важливо враховувати при організації інклюзивного навчання. Серед основних категорій можна виділити:

- **Пізнавальні потреби** — пов'язані з особливостями сприйняття, запам'ятовування, обробки інформації, засвоєння знань. Наприклад, учні з дислексією або труднощами в концентрації уваги.

- **Комунікативні потреби** — стосуються порушень мовлення, слуху або інших труднощів у спілкуванні, які можуть вимагати застосування альтернативних способів комунікації (жестова мова, технологічні засоби) [2, с. 18].
- **Емоційні потреби** — пов'язані з психоемоційним станом дитини, наявністю тривожності, страхів, труднощів у соціальній взаємодії або поведінкових розладах, що впливають на здатність ефективно навчатися в класі [1, с. 11].
- **Сенсорні потреби** — пов'язані з порушеннями зору, слуху, сприйняття зовнішніх подразників, що можуть вимагати спеціальних пристосувань або умов (наприклад, зниження рівня шуму, використання спеціального освітлення) [2, с. 20].
- **Фізичні потреби** — охоплюють дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, яким може знадобитися адаптований фізичний простір, спеціальне обладнання, допомога асистентів.
- **Поведінкові потреби** — стосуються учнів з порушеннями поведінки, які можуть проявлятися у гіперактивності, імпульсивності, конфліктах або труднощах у взаємодії з однокласниками і педагогами. Для таких дітей необхідний індивідуальний підхід, підтримка психолога та відповідна корекційна робота [1, с. 13].

Таким чином, особливі освітні потреби — це не однорідне явище, а складна, багатовимірна категорія, що включає широкий спектр індивідуальних особливостей. Ефективна організація інклюзивного навчання вимагає глибокого розуміння цих потреб, комплексного підходу та використання різноманітних форм підтримки.

Тільки при створенні освітнього середовища, яке враховує всі ці аспекти, можна забезпечити рівні права на освіту, соціальну інтеграцію та особистісний розвиток кожного здобувача освіти незалежно від його індивідуальних особливостей.

Для успішної організації навчання в інклюзивному класі важливо дотримуватись низки принципів, які допомагають створити сприятливі умови для всіх учнів з різними особливостями. Ці принципи сприяють тому, щоб кожна дитина мала можливість повноцінно брати участь у навчальному процесі, розвиватися та отримувати необхідну підтримку [1, с. 12].

Принцип доступності навчального матеріалу

Цей принцип передбачає подачу навчального матеріалу у різних форматах, щоб забезпечити розуміння для дітей із різними потребами. Наприклад, інформація подається не лише текстом, а й у вигляді аудіо, відео, наочних схем або моделей. Для учнів з порушеннями зору використовують збільшений шрифт і тактильні матеріали, а для тих, хто має проблеми зі слухом — субтитри або жестову мову.

Використання мультимедійних засобів допомагає краще адаптувати урок під індивідуальні особливості, а також робить навчання більш цікавим і доступним для всіх.

Принцип індивідуалізації навчання

Індивідуалізація полягає у врахуванні особливих потреб кожного учня при плануванні уроку. Розробка індивідуальних програм розвитку (ІПР) дозволяє педагогам підбирати завдання, які відповідають рівню та можливостям дітей. Так, учням із труднощами у навчанні дають спрощені або додаткові вправи, а обдарованим — завдання для розвитку творчих здібностей.

Індивідуальний підхід також передбачає гнучкість у темпі роботи та формах контролю, що дає змогу підтримати кожного учня у досягненні успіхів.

Принцип активного залучення

Урок у інклюзивному класі має бути організований так, щоб кожна дитина могла активно брати участь у колективній роботі. Це сприяє соціальній інтеграції, розвитку комунікативних навичок і підвищує мотивацію до навчання.

Вчитель використовує різноманітні форми роботи: групові проєкти, рольові ігри, дискусії, інтерактивні вправи, які дозволяють залучити учнів з різними можливостями та інтересами.

Принцип емоційної підтримки

Емоційний комфорт і безпека є надзвичайно важливими для ефективного навчання. Педагог створює доброзичливу атмосферу, де діти почуваються прийнятими та підтриманими.

Важливо звертати увагу на емоційний стан учнів, допомагати долати тривогу та невпевненість, формувати повагу і толерантність у колективі. Спільна робота з батьками також сприяє створенню підтримуючого середовища.

[1] Міністерство освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. — Київ, 2020. — 35 с.

Організація інклюзивного освітнього середовища — командна робота. Кожен учасник освітнього процесу виконує свою важливу роль:

- **Учитель** створює адаптовані завдання, підбирає методики, забезпечує психологічний комфорт, підтримує рівність у класі.
- **Асистент учителя** допомагає дітям з ООП у навчанні, організації робочого місця, виконанні завдань, спілкуванні з однолітками.

- **Фахівці команди психолого-педагогічного супроводу** (психолог, логопед, дефектолог, соціальний педагог) діагностують потреби учнів, консультують учителя, працюють індивідуально з дитиною.
- **Батьки** — джерело інформації про дитину та партнери у формуванні освітньої траєкторії.
- **Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ)** надає консультації щодо адаптацій, розробляє рекомендації для закладу освіти, бере участь у складанні індивідуальної програми розвитку (ІПР).

Щоб інклюзивне навчання було ефективним, необхідно створити сприятливе середовище:

- **Архітектурна доступність:** пандуси, зручні меблі, належне освітлення.
- **Різноманіття навчальних матеріалів:** текстові, візуальні, аудіоформати, шрифти Брайля.
- **Психологічна безпека:** недопущення булінгу, підтримка емоційного комфорту.
- **Гнучкий розклад і форми роботи:** можливість адаптації темпу навчання.
- **Технічне забезпечення:** інтерактивні дошки, планшети, програмне забезпечення для дітей з порушеннями.
- **Професійне зростання вчителя:** участь у тренінгах, вебінарах, підвищення кваліфікації у сфері інклюзії.

Таким чином, Інклюзивна освіта — це не лише про дітей з ООП. Це про повагу до кожного учня, його потреб, інтересів, можливостей. Забезпечення умов для повноцінного навчання всіх учнів підвищує залученість, формує академічну успішність, сприяє розвитку емпатії та толерантності.

Кожна дитина має право на підтримку, увагу та розвиток. Саме тому врахування особливих освітніх потреб є основою якісного, справедливого й гуманного освітнього процесу.

1.3. Структура уроку в інклюзивному класі: суть та специфіка планування

Предметом дослідження у параграфі 1.3 є макроструктура та мікроструктура уроку в інклюзивному класі. Охарактеризуємо суть та особливості планування уроку в інклюзивному класі .

За науковими підходами до організації навчальної діяльності, урок у початковій школі, зокрема в інклюзивному класі, має певну структурну організацію. Дослідники педагогіки (Дмитро Прасола, Л. Масол, О. Гайдамака та ін.) **виділяють наступні основні етапи уроку:**

1. Організаційний момент
2. Актуалізація опорних знань і мотивування навчальної діяльності
3. Вивчення нового матеріалу
4. Закріплення та практичне застосування знань
5. Підсумок уроку та рефлексія
6. Повідомлення домашнього завдання.

Охарактеризуємо кожен з етапів:

1.Організаційний момент уроку має на меті налаштування учнів на продуктивну навчальну діяльність та створення позитивного емоційного клімату в класі. Він включає вітання, перевірку присутності та готовності до уроку. У інклюзивному класі особливо важливо враховувати психологічний стан учнів з особливими освітніми потребами (ООП), застосовувати м'які прийоми підтримки, такі як короткі вправи на релаксацію або «емоційні картки» для вираження настрою. Такий підхід підвищує концентрацію уваги

та зменшує тривожність учнів, що сприяє більш ефективному засвоєнню навчального матеріалу.

Приклади мікроелементів організаційного моменту включають «Коло настрою», короткі дихальні вправи, руханки та використання музики для емоційного налаштування.

2.Актуалізація опорних знань і мотивування навчальної діяльності має на меті повторення раніше вивченого матеріалу, активізацію пізнавальної діяльності та формування мотивації до освоєння нової теми. Цей етап передбачає використання опорних схем, таблиць, малюнків, відео або інтерактивних вправ. У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) важливо застосовувати диференційований підхід: пропонувати короткі завдання, надавати додаткові підказки та організовувати індивідуальну або парну роботу. Такий підхід забезпечує плавний перехід до нового матеріалу та формує стійкий інтерес до навчальної діяльності.

Приклади мікроелементів цього етапу включають інтерактивні ігри («Так чи ні», «Знайди помилку»), опорні малюнки, загадки та короткі вправи на повторення.

3.Вивчення нового матеріалу має на меті надання учням нових знань у доступній формі та формування первинних навичок їх застосування. Подання матеріалу повинно бути послідовним, логічно структурованим та враховувати індивідуальні можливості кожного учня. Для роботи з учнями з особливими освітніми потребами (ООП) доцільно використовувати мультимедійні засоби, візуальні ілюстрації, моделі та демонстраційні матеріали. Важливим є застосування наочно-образних прикладів, практичних ситуацій та інтерактивних завдань, що сприяє кращому засвоєнню нового матеріалу та розвитку пізнавальної активності.

Приклади мікроелементів цього етапу включають демонстрацію моделей, використання мультимедійних презентацій, колективне обговорення та рольові ігри.

4.Закріплення та практичне застосування знань має на меті формування умінь та навичок учнів і закріплення нового матеріалу через практичну діяльність. На цьому етапі забезпечується диференційована підтримка: учні виконують завдання на своєму рівні складності та отримують індивідуальні підказки. Можлива робота в парах або групах, що сприяє розвитку соціальних навичок, взаємодопомоги та командної роботи. Для підвищення зацікавленості використовуються ігрові та практичні завдання.

Приклади мікроелементів цього етапу включають вправи в робочих зошитах, настільні ігри, лабораторні роботи, практичні вправи та «карусельні» завдання для групової роботи.

5.Підсумок уроку та рефлексія має на меті узагальнення та оцінювання результатів навчальної діяльності учнів, а також формування їхньої самооцінки та вміння рефлексувати. Підсумок уроку повинен враховувати досягнення кожного учня, особливо тих, хто має особливі освітні потреби (ООП). На цьому етапі застосовуються прийоми самооцінки та взаємооцінки, обговорюються труднощі та досягнення, що сприяє розвитку навичок самоконтролю та критичного мислення. Такий підхід формує позитивне ставлення до навчання та стимулює подальшу активність учнів.

Приклади мікроелементів цього етапу включають «Коло вражень», письмові або усні підсумки, рейтингові таблиці та «дзеркальні вправи» для самоконтролю.

6.Повідомлення домашнього завдання має на меті закріплення матеріалу, засвоєного на уроці, формування відповідальності та навичок планування навчальної діяльності учнів поза класом. Вчитель повинен ретельно

продумувати зміст домашнього завдання, щоб воно було конкретним, посильним і відповідало рівню підготовки кожного учня. У інклюзивному класі важливо враховувати особливі освітні потреби (ООП) учнів: надавати чіткі інструкції, за необхідності – додаткові підказки або індивідуальні завдання. Домашнє завдання не слід давати поспіхом у момент закінчення уроку, для нього відводиться спеціальний час, під час якого вчитель пояснює завдання, перевіряє розуміння та відповідає на запитання учнів.

Приклади мікроелементів цього етапу включають письмові інструкції, демонстрацію зразка виконання завдання, усні пояснення, індивідуальні або диференційовані завдання, а також короткі практичні вправи для закріплення матеріалу вдома.

Таким чином, плануючи урок в інклюзивному класі, вчитель має забезпечити адаптацію кожного етапу до потреб усіх здобувачів освіти. Це передбачає гнучкість у використанні методів навчання, створення доступного освітнього середовища, активну взаємодію з асистентом вчителя та постійне вдосконалення педагогічних підходів відповідно до особливостей дітей [2; 5].

У сучасному інклюзивному класі мікроелементи уроку відіграють надзвичайно важливу роль. Вони забезпечують реальну можливість кожному учневі, незалежно від його освітніх потреб, брати активну участь у навчальному процесі. Мікроелементи — це конкретні **методи, прийоми, засоби і форми роботи**, які вчитель впроваджує на різних етапах уроку, з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини.

1. Візуальні та аудіальні опори

Це способи подачі матеріалу, які враховують особливості сприйняття інформації учнями. Наприклад:

- при поясненні теми "Коло" в математиці вчитель використовує не лише словесне пояснення, а й **відео-анімацію, наочні таблиці, моделі фігур**, які можна взяти в руки;
- учень з порушенням слуху отримує **слайди з підписами**, а учень із порушенням зору — **усне дублювання зображень або друк шрифтом Брайля** (за потреби). [МОН України, Методичні рекомендації щодо організації інклюзивного навчання, 2020].

2. Індивідуальні та групові форми роботи

Вчитель комбінує форми навчання залежно від завдань та можливостей учнів:

- дитина з аутизмом може працювати індивідуально з асистентом, якщо групова робота викликає стрес;
- учень з гіперактивністю може бути залучений до **парної роботи**, де завдання розподілене чітко між двома учнями;
- у міні-групах обдаровані діти можуть розв'язувати більш складні задачі, виступаючи в ролі «менторів» для інших учнів.[Постанова КМУ № 872 від 15.08.2011 р.].

3. Використання адаптованих інструкцій

Інструкції до завдань мають бути доступними, лаконічними, зрозумілими.

Наприклад:

- учень із труднощами читання (дислексія) отримує **інструкцію з ілюстраціями або аудіозапис**;
- дитина з інтелектуальними порушеннями отримує інструкції, розбиті на **короткі, послідовні кроки** з прикладами;
- під час виконання практичного завдання на уроці праці учням з різними рівнями підготовки дають **спеціальні картки з покроковим алгоритмом**. [Закон України «Про освіту», ст. 20].

4. Врахування темпу роботи учнів

Усі діти мають різний темп роботи, тому вчитель:

- надає **додатковий час** на виконання завдань для учнів з ООП;
- дозволяє учням самостійно обирати, які завдання виконати першими;
- для швидких учнів пропонує **розширені або творчі завдання**, щоб уникнути простою. [МОН України, Інклюзивна освіта: Керівництво для вчителя, 2020].

5. Диференціація завдань

Вчитель підбирає завдання різної складності:

- дитині з труднощами у навчанні — завдання з опорними словами;
- дитині з високим рівнем навчальних досягнень — задачі підвищеної складності або з елементами дослідження;
- на уроці української мови учням з різними потребами можуть бути запропоновані варіанти: скласти речення, дописати текст, проілюструвати зміст.[МОН. Методичні рекомендації щодо інклюзивного навчання, 2020].

7. Залучення асистента вчителя

Асистент вчителя — це фахівець, який підтримує дитину з ООП у класі:

- підказує учневі алгоритм дій;
- дублює інструкції в зрозумілій формі;
- допомагає орієнтуватися у просторі чи матеріалах;
- підтримує під час групових завдань.

Наприклад, під час практичного експерименту з природознавства асистент може допомогти учневі з опорно-руховими порушеннями працювати з обладнанням. [Постанова КМУ № 872 від 15.08.2011], [Наказ МОН № 609 від 26.06.2020].

Таким чином, мікроелементи уроку — це не другорядні дрібниці, а **потужні інструменти**, які забезпечують якість та доступність освіти для всіх учнів інклюзивного класу. Вони формують комфортне, безпечне середовище для навчання, сприяють особистісному розвитку та зменшують бар'єри у сприйнятті навчального матеріалу.

Інклюзивне навчання вимагає особливого підходу до планування уроку. В умовах інклюзивного класу учитель повинен забезпечити якісне навчання всім учням, враховуючи індивідуальні особливості, можливості та потреби дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Ефективне планування передбачає не лише структурну побудову уроку, а й наповнення його гнучкими, індивідуалізованими елементами та сучасними засобами навчання [1, с. 42].

1. Гнучкість як основа інклюзивного планування

Урок в інклюзивному класі має бути гнучким, тобто готовим до змін відповідно до реакцій і стану учнів. Наприклад, якщо під час актуалізації знань учень з РАС (розладом аутистичного спектра) виявляє тривогу через велику кількість стимулів, учитель може оперативно замінити групову роботу на індивідуальну або надати йому завдання у спокійному середовищі [2, с. 85].

Гнучке планування також передбачає можливість змінювати тривалість етапів уроку: одному учню достатньо 5 хвилин для закріплення матеріалу, а іншому потрібно 15. Тому важливо, щоб учитель передбачав додаткові завдання для учнів, які працюють швидше, і підтримку для тих, хто потребує більше часу.

2. Індивідуалізація: адаптації та модифікації

Індивідуалізація — ключовий принцип інклюзивного навчання. Учитель має розрізняти поняття *адаптації* (зміна подачі навчального матеріалу,

спрощення інструкцій, використання візуальних підказок) і *модифікації* (зміна змісту або цілей навчання відповідно до можливостей учня) [3, с. 111].

Наприклад, у ході вивчення теми «Додавання двоцифрових чисел» учень із порушенням інтелектуального розвитку може отримати адаптоване завдання: не просто виконати приклади, а підбирати картки з відповіддю до вже розв'язаних прикладів. У той час як інші учні працюють з традиційною вправою, такий підхід дозволяє дитині не лише бути залученою, а й досягати успіху відповідно до своїх можливостей.

3. Роль асистента вчителя

Планування уроку має включати координацію з асистентом вчителя, який є важливою частиною інклюзивної команди. Асистент може допомагати конкретному учню з ООП (наприклад, у розумінні завдання, організації простору, використанні технічних засобів), або здійснювати підтримку малої групи, де навчаються діти з подібними потребами [4, с. 95].

Розподіл функцій може бути наступним:

- учитель веде основну частину уроку;
- асистент допомагає з адаптованими матеріалами;
- під час практичної частини асистент координує роботу дитини, допомагає з концентрацією уваги або організовує навчання через гру.

План уроку має враховувати *індивідуальну програму розвитку* (ІПР), що складається для кожної дитини з ООП. Наприклад, учень із дислексією може не мати цілі — прочитати текст повністю, а лише орієнтуватися в загальному змісті, знаходити знайомі слова, виділяти ключову інформацію за допомогою малюнків або схем.

Таким чином, під час одного уроку учні можуть мати різні цілі:

- один — навчитися додавати в межах 100,

- інший — закріпити поняття десятків і одиниць,
- ще один — навчитися зосереджуватися на завданні протягом 5 хвилин.

Це можливо лише за умови ретельного попереднього планування, тісної співпраці з командою супроводу (психологом, логопедом, корекційним педагогом) та використання індивідуалізованих методів.

Сучасні технології можуть стати потужним інструментом підтримки в інклюзивному класі. Наприклад:

- **інтерактивні дошки** дозволяють одночасно працювати з візуальним та аудіальним матеріалом;
- **гаджети з адаптованими програмами** (наприклад, Book Creator, Pictello) допомагають учням з аутизмом або мовленнєвими порушеннями створювати власні історії;
- **використання QR-кодів**, за якими учень може перейти до завдання в зручному для нього форматі (текст, відео, гра);
- **презентації** з великими шрифтами, малюнками та короткими реченнями — ефективні для учнів із затримкою розвитку.

Використання технологій дозволяє не тільки спростити матеріал, але й зробити його більш цікавим та доступним для всіх учнів [5].

Планування уроку в інклюзивному класі — це багатовекторний процес, який вимагає врахування як загальної структури (макроструктури), так і конкретних методичних рішень (мікроелементів). Кожен етап має бути адаптований відповідно до можливостей учнів, з використанням сучасних технологій, підтримки асистента, індивідуалізованих цілей та відповідних засобів. Основне завдання — створити навчальне середовище, де кожна дитина почуватиметься комфортно, безпечно і зможе реалізовувати свій потенціал [6].

Висновки до 1 розділу

У рамках першого розділу ми ставили за мету обґрунтувати концептуальні засади організації і проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи. Аналіз нормативної бази показав, що законодавство України та міжнародні документи забезпечують правові й організаційні умови для реалізації інклюзивного навчання, гарантують рівний доступ до освіти для всіх учнів, зокрема дітей з особливими освітніми потребами.

Обґрунтовуючи концептуальні засади, ми дійшли висновку, що інклюзивна освіта базується на гуманістичних принципах, індивідуалізації та партнерстві, що передбачає активне залучення кожного учня, створення безпечного та підтримуючого освітнього середовища, а також взаємодію всіх учасників освітнього процесу: вчителя, асистента, батьків та фахівців інклюзивно-ресурсного центру.

Урок у інклюзивному класі розглядається як організована, послідовна навчальна діяльність, що включає чітко визначені етапи: підготовку, актуалізацію знань, засвоєння нового матеріалу, закріплення та оцінювання результатів навчання. Важливими є диференціація завдань, адаптація матеріалів під особливі потреби учнів, використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів для забезпечення доступності інформації.

Дослідження особливих освітніх потреб показало, що вони охоплюють широкий спектр когнітивних, сенсорних, емоційних, фізичних, комунікативних і поведінкових особливостей учнів. Ефективна організація інклюзивного уроку неможлива без урахування цих потреб, забезпечення психологічного комфорту, індивідуальної підтримки та залучення всіх учнів до активної навчальної діяльності.

Отже, теоретичний аналіз підтвердив, що організація уроку в інклюзивному класі потребує комплексного підходу, заснованого на нормативних документах, принципах інклюзії, гуманістичної педагогіки та адаптації освітнього середовища до індивідуальних потреб кожного здобувача освіти.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ УРОКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

2.1. Діагностика стану організації і проведення уроку в інклюзивному класі

У цьому підрозділі ми проаналізуємо фактичний стан організації та проведення уроку в інклюзивному класі в умовах упровадження реформи **Нової української школи (НУШ)**. Мета аналізу полягає у виявленні ключових здобутків, системних проблем і практичних викликів, з якими стикаються педагоги, реалізуючи принципи інклюзії та компетентнісного підходу НУШ на рівні навчального заняття.

Організація і проведення уроку в інклюзивному класі НУШ є на сьогодні одним із найбільш актуальних і водночас складних питань української педагогічної практики. Аналіз фактичного стану цієї діяльності свідчить про створення необхідної законодавчої та методологічної бази, проте виявляє значні труднощі в її практичній реалізації.

Теоретичні засади інклюзивного уроку ґрунтуються на **Концепції НУШ** [3], яка передбачає компетентнісний, особистісно-орієнтований та діяльнісний підходи, що органічно поєднуються з принципами інклюзії, спрямованими на забезпечення рівного доступу та соціальної інтеграції учнів з **особливими освітніми потребами (ООП)** [5]. Таким чином, урок в інклюзивному класі апріорі має бути простором гнучкої адаптації, диференціації та командної взаємодії.

Нормативно-правове поле, окреслене Законами України «Про освіту» [1] та «Про повну загальну середню освіту» [2], а також відповідними Порядками організації інклюзивного навчання [4], зобов'язує кожен заклад освіти розробляти **Індивідуальну програму розвитку (ІПР)** для кожного

учня з ООП. Наявність ІПР є обов'язковою передумовою для надання якісної підтримки, адже саме цей документ фіксує конкретні потреби дитини, її сильні сторони та індивідуальні цілі.

Однак, емпіричний аналіз та спостереження за практикою часто вказують на **формалізацію** цього ключового документа. Вчителі, перевантажені бюрократичною роботою та браком часу на спільне планування, нерідко використовують ІПР як шаблон, а не як реальний, динамічний план роботи, що має бути втілений на кожному уроці. Такий підхід знижує **цільову ефективність** навчання, оскільки необхідні адаптації та модифікації вводяться епізодично, а не системно. Крім того, нерівномірне державне фінансування та **недостатнє матеріально-технічне забезпечення** шкіл, особливо у сільській місцевості, ускладнює своєчасне придбання необхідного корекційно-розвиткового обладнання та спеціальних дидактичних матеріалів, що прямо впливає на якість організації та проведення уроку. Без належного ергономічного та сенсорного обладнання якісна реалізація уроку для дітей з порушеннями зору, слуху чи опорно-рухового апарату стає майже неможливою.

Ключовим моментом у проведенні інклюзивного уроку є ефективна **диференціація та індивідуалізація** навчального змісту та методів [6]. На практиці вчителі НУШ активно впроваджують інтерактивні та діяльнісні методи, такі як проєктна та групова робота, що сприяє соціальній інклюзії та взаємонавчанню всіх дітей. Цей підхід відповідає основним педагогічним принципам НУШ, роблячи урок більш залучаючим та орієнтованим на практичне застосування знань. Разом з тим, системне застосування принципів **універсального дизайну для навчання (UDL)** [8], які передбачають гнучкість у поданні матеріалу, залученні учнів та способах демонстрації знань, залишається неповним. Більшість педагогів використовують окремі елементи UDL інтуїтивно (наприклад, пропонуючи усну або письмову відповідь), тоді як для забезпечення справді інклюзивного

освітнього середовища необхідне цілеспрямоване, методично обґрунтоване планування уроку з урахуванням різних стилів сприйняття інформації. Найбільш гострою проблемою є коректна **модифікація змісту** для учнів з інтелектуальними порушеннями або складними комплексними потребами, адже просте зниження обсягу завдань не забезпечує досягнення життєво необхідних компетентностей і може призводити до **зниження академічних очікувань**. Ефективна модифікація вимагає від учителя значних знань у корекційній педагогіці та навичок переформулювання мети уроку під індивідуальні потреби.

Критичним фактором успішності є **командна взаємодія** фахівців, відома як Команда психолого-педагогічного супроводу (КППС). Належне проведення уроку вимагає тісної співпраці **вчителя-предметника та асистента вчителя**. Аналіз практики показує, що ця взаємодія часто ускладнюється через нечітке розмежування функціональних обов'язків.

Учитель-предметник не завжди сприймає учня з ООП як свою пряму відповідальність, перекладаючи функцію підтримки виключно на асистента, що суперечить філософії інклюзії. Цей підхід створює бар'єр між учнем з ООП та основним навчальним процесом. Водночас, значна частина асистентів не має спеціальної корекційно-педагогічної освіти, а їхня роль іноді зводиться до функцій супроводу, а не до методичної підтримки та адаптації. Також варто відзначити, що **корекційно-розвиткова складова**, яка є невіддільною частиною ІПР, часто є ізольованою від урочного процесу: корекційні заняття проводяться позакласно фахівцями (логопедом, психологом, корекційним педагогом). Критичною точкою є відсутність **системної синхронізації** цілей корекційної роботи з академічними цілями вчителя-предметника, що призводить до дублювання або, навпаки, до прогалин у розвитку дитини.

Основними **викликами** та **проблемами** на рівні самого уроку залишаються: **оцінювання навчальних досягнень** – педагоги відчують брак чітких, стандартизованих критеріїв для об'єктивного оцінювання прогресу учня за модифікованою програмою. Якщо для формувального оцінювання НУШ дає достатньо інструментів, то підсумкове оцінювання викликає значні методологічні труднощі.

Іншим гострим питанням є **менеджмент поведінки** – відсутність спеціальних знань у галузі прикладної поведінкової аналітики та позитивних стратегій підтримки поведінки призводить до швидкого емоційного вигорання вчителів та неефективного вирішення конфліктних ситуацій на уроці.

І, нарешті, **соціальна інклюзія** – незважаючи на фізичну присутність, учні з ООП можуть залишатися соціально ізольованими. Урок, який не містить цілеспрямованих завдань на співпрацю, взаємодопомогу та комунікацію (згідно з принципами НУШ [7]), не виконує своєї соціалізаційної функції. Таким чином, попри прогресивні реформаторські кроки, фактичний стан організації і проведення уроку в інклюзивному класі НУШ вимагає системної уваги до кадрової підготовки, методичного супроводу та подолання розриву між теорією і практикою.

Для з'ясування стану організації та проведення уроків у контексті інклюзивної освіти Нової української школи нами розроблено опитувальник, спрямований на аналіз педагогічної діяльності вчителів, які працюють в інклюзивних класах. Дослідження ґрунтується на положеннях **Закону України «Про освіту»** та **Державного стандарту початкової освіти**, що визначають принципи рівного доступу до якісної освіти для всіх учнів, зокрема з особливими освітніми потребами [1, с. 12–13].

В анкеті особлива увага приділяється питанням дотримання структури уроку, адаптації його етапів, добору методів, прийомів та ресурсів, що забезпечують індивідуалізацію та диференціацію навчання [2, с. 45–47].

Крім того, аналізується взаємодія вчителя з асистентом, використання інноваційних технологій, а також визначається потреба педагогів у професійному розвитку для підвищення ефективності інклюзивного навчального процесу [3, с. 28–30].

З метою з'ясування стану організації та проведення уроків у інклюзивних класах Нової української школи нами було розроблено **опитувальник для вчителів інклюзивних класів**, який включав питання щодо структури уроку, адаптації навчальних етапів, використання педагогічних технологій та ресурсів, а також взаємодії з асистентом учителя.

Перший блок питань стосувався **дотримання чіткої структури уроку**. Вчителі мали відповісти, чи організовують урок у повній відповідності до рекомендованих етапів, чи роблять це частково, або не дотримуються структури [Додаток А]. Це дозволило оцінити, наскільки педагоги планують навчальну діяльність з урахуванням потреб усіх учнів, включно з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП).

Другий блок опитування був спрямований на визначення **етапів уроку, що потребують найбільшої адаптації для учнів з ООП**. Вчителі обирали один або кілька варіантів: організаційний етап, мотивація до навчальної діяльності, актуалізація опорних знань, вивчення нового матеріалу, первинне закріплення знань, практична діяльність, рефлексія та підсумки уроку, повідомлення домашнього завдання. Це дало змогу виявити, на яких етапах уроку педагоги найбільш активно використовують адаптивні методи та індивідуальні підходи.

Третій блок питань стосувався **тривалості етапів уроку в інклюзивних та традиційних класах**. Учителі визначали, чи відчувається різниця в часі, виділеному на різні етапи, що дозволяє оцінити потребу в диференціації та оптимізації навчального процесу.

Четвертий блок охоплював **педагогічні технології**, які застосовують вчителі для забезпечення рівних можливостей усіх учнів: диференційоване навчання, індивідуалізація, кооперативне навчання, інтерактивні технології, розвиток критичного мислення, ігрові технології, арт-терапія та емоційна підтримка, інклюзивні цифрові технології. Цей блок дозволив з'ясувати, які методи та підходи є найбільш ефективними та популярними у практиці інклюзивного навчання.

П'ятий та шостий блоки були присвячені **адаптації навчального матеріалу та методам навчання** для учнів з різними потребами. Питання охоплювали використання візуальних, аудіальних та когнітивних підходів, а також застосування різноманітних методів для забезпечення доступності матеріалу для всіх учнів.

Сьомий блок запитував про **врахування особливостей освітніх потреб учнів з ООП при розподілі часу на різні етапи уроку**, що дозволяє оцінити ефективність планування та організації навчальної діяльності.

Восьмий блок включав питання про **ресурси**, які використовуються на уроці для супроводу учнів з ООП: електронні платформи, спеціалізовані програми та додаткові навчальні матеріали.

Дев'ятий блок присвячений **взаємодії з асистентом учителя**, що є ключовим елементом підтримки учнів з особливими освітніми потребами під час уроку.

Останній блок опитування містив питання щодо **необхідних покращень у організації та проведенні уроків в інклюзивному класі**,

зокрема потреби у професійному розвитку, змінах у навчальних планах та технічному оснащенні класу.

Застосування опитувальника дозволило систематично зібрати дані про стан організації та проведення уроків в інклюзивних класах НУШ, оцінити рівень адаптації навчального процесу, використання педагогічних технологій та ресурсів, а також визначити основні напрями для вдосконалення практики інклюзивного навчання.

Важливим аспектом ефективної організації навчального процесу в інклюзивному класі є чітка структура уроку. Вона дозволяє створити передбачуване й зрозуміле середовище для всіх учнів, особливо для дітей з особливими освітніми потребами, забезпечує логічну послідовність виконання завдань та сприяє підтриманню концентрації й мотивації під час навчання.

Кількість опитаних – 10.

Аналіз відповіді на питання про дотримання структури уроку дає змогу оцінити, наскільки педагоги приділяють увагу плануванню та організації заняття з урахуванням потреб кожного учня.

Згідно з отриманими даними, більшість опитаних вчителів (7 із 10, тобто 70 %) дотримуються чіткої структури уроку під час проведення занять в інклюзивному класі. Двоє педагогів (20 %) зазначили, що структуру уроку дотримуються частково, а один респондент (10 %) відповів «ні», що свідчить про наявність певних труднощів у плануванні або реалізації структурованого уроку для всіх учнів, включно з дітьми з особливими освітніми потребами.

Для наочності результати подано у вигляді діаграми:

1. Чи дотримуєтесь чіткої структури уроку під час проведення в інклюзивному класі?
10 відповідей

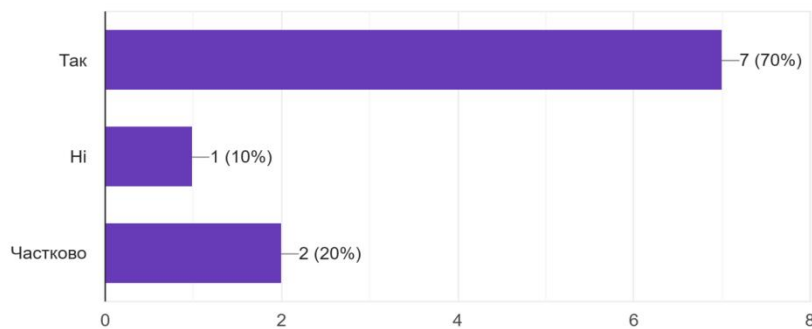


Рис.1.1

Ці результати показують, що значна частина вчителів усвідомлює важливість структурованого підходу, однак частина педагогів потребує додаткової підтримки або методичних рекомендацій щодо чіткої організації уроку в інклюзивному класі.

Організація уроку в інклюзивному класі передбачає врахування різних потреб учнів на всіх його етапах. Деякі частини заняття можуть вимагати більшої адаптації, щоб забезпечити повноцінну участь дітей з особливими освітніми потребами.

Аналіз відповідей на питання про етапи уроку, що потребують найбільшої адаптації, дозволяє виявити ключові моменти, на які слід звертати особливу увагу під час планування та проведення інклюзивних занять.

- Організаційний етап — 3 респонденти
- Мотивація до навчальної діяльності — 8 респондентів
- Актуалізація опорних знань — 2 респонденти
- Вивчення нового матеріалу — 6 респондентів
- Первинне закріплення знань — 3 респонденти
- Практична діяльність — 8 респондентів
- Рефлексія та підсумки уроку — 2 респонденти

- Повідомлення домашнього завдання — 2 респонденти

2. Які етапи уроку, на вашу думку, потребують найбільшої адаптації для учнів з особливими освітніми потребами? Оберіть один, або кілька варіантів.

10 відповідей

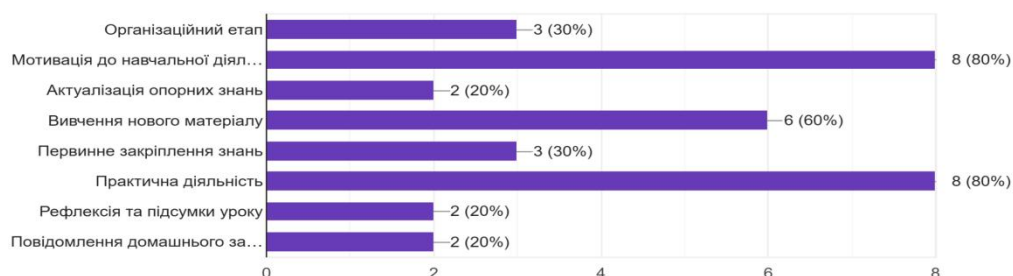


Рис.1.2.

Як видно з отриманих даних, найбільше вчителів вважають, що мотивація до навчальної діяльності та практична діяльність потребують найбільшої адаптації для учнів з ООП. Також суттєву увагу потребує вивчення нового матеріалу. Менше потреб адаптації виявилось на етапах актуалізації опорних знань, рефлексії та підсумків уроку та повідомлення домашнього завдання.

Ці дані свідчать про те, що основні складнощі під час проведення уроку в інклюзивному класі пов'язані з етапами, які вимагають високого рівня уваги, концентрації та активної участі учнів.

Наступним питанням було Чи є різниця в тривалості етапів уроку між інклюзивним та традиційним класами?

Результати опитування :

Так — 6 (60%) Ні — 3 (30%) Не знаю — 1 (10%)

3. Чи є різниця в тривалості етапів уроку між інклюзивним та традиційним класами?

10 відповідей

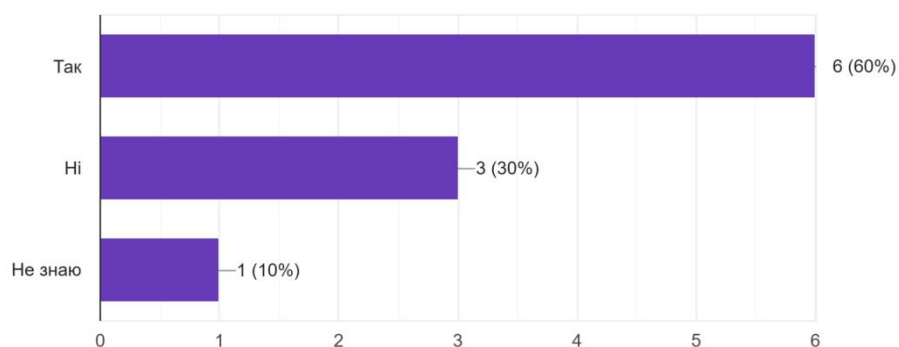


Рис 1.3.

Аналіз отриманих результатів показує, що більшість учителів (60%) відчувають різницю у тривалості етапів уроку між інклюзивним та традиційним класами. Це підтверджує важливість гнучкого планування уроку та диференційованого підходу до часу на окремі етапи навчальної діяльності, зокрема для учнів з ООП. Учителі, які не помітили різниці (30%), ймовірно, використовують стандартну структуру уроку без достатньої адаптації, що може знижувати ефективність навчання певних учнів. 10% респондентів не змогли дати чітку відповідь, що може свідчити про необхідність підвищення педагогічної компетентності в організації інклюзивного уроку, моніторингу часу та темпу виконання завдань учнями з різними освітніми потребами.

В цілому, результати підкреслюють потребу в адаптації не тільки змісту уроку, а й часу його проведення, що є важливим фактором створення ефективного і безпечного навчального середовища в інклюзивному класі. Також вони свідчать про важливість співпраці вчителя та асистента для контролю темпу уроку та підтримки учнів, які потребують додаткового часу на виконання завдань.

Вибір педагогічних технологій є ключовим чинником успішного навчання в інклюзивному класі. Використання оптимальних методів і

прийомів дозволяє створити рівні можливості для всіх учнів, враховуючи їхні індивідуальні особливості та потреби.

Аналіз відповідей на питання про застосування педагогічних технологій дає змогу визначити найбільш ефективні підходи для організації навчального процесу та забезпечення активної участі кожного учня.

Результати опитування (10 респондентів):

- Диференційоване навчання — 9 (90%)
- Технологія індивідуалізації навчання — 6 (60%)
- Технологія кооперативного навчання — 4 (40%)
- Інтерактивні технології — 9 (90%)
- Технологія розвитку критичного мислення — 3 (30%)
- Ігрові технології — 7 (70%)
- Технології арт-терапії та емоційної підтримки — 6 (60%)
- Інклюзивні цифрові технології — 8 (80%)

4. Які найоптимальніші педагогічні технології ви використовуєте для забезпечення рівних можливостей всіх учнів під час уроку в інклюзивному класі?

10 відповідей

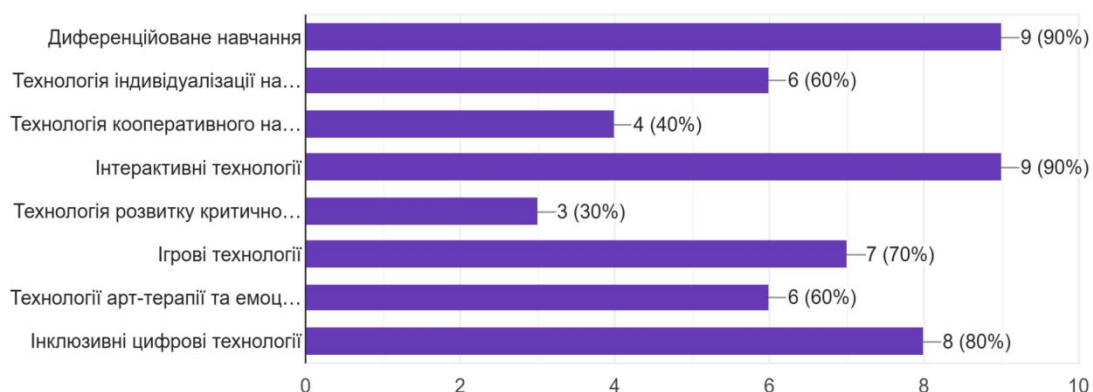


Рис 1.4.

Результати свідчать про те, що вчителі активно використовують технології, що забезпечують індивідуальний та інтерактивний підхід до

навчання. Найпопулярнішими є **диференційоване навчання** та **інтерактивні технології** (по 90%), що дозволяє адаптувати завдання під потреби кожного учня та підтримувати їхню активну участь у навчальному процесі. Значна частка респондентів також відзначила використання **інклюзивних цифрових технологій** (80%) та **ігрових технологій** (70%), що підвищує доступність матеріалу та мотивацію учнів з ООП.

Менш популярними є **технологія розвитку критичного мислення** (30%) та **технологія кооперативного навчання** (40%), що може свідчити про труднощі в їх практичній реалізації під час уроку або недостатній досвід педагогів у використанні цих підходів у інклюзивному класі.

Адаптація навчального матеріалу є важливою складовою інклюзивного навчання, яка забезпечує доступність і зрозумілість інформації для учнів із різними освітніми потребами.

Це питання спрямоване на з'ясування, якими способами вчителі модифікують навчальний матеріал, щоб забезпечити ефективне засвоєння знань усіма учнями незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Результати опитування :

- Візуально — 8 (80%)
- Аудіально — 5 (50%)
- Когнітивно — 8 (80%)

Результати свідчать про те, що вчителі інклюзивних класів надають перевагу **візуальній та когнітивній адаптації матеріалу** (по 80%), що включає використання схем, картинок, таблиць, малюнків, опорних конспектів та завдань, структурованих для кращого сприйняття учнями з різними особливостями. Половина опитаних (50%) зазначила використання **аудіальної адаптації**, тобто подачі матеріалу через пояснення, аудіозаписи

або підготовку текстів для слуху, що допомагає учням із порушеннями зору або з труднощами читання.

5. Як ви адаптуєте навчальний матеріал для учнів з різними потребами ?

10 відповідей

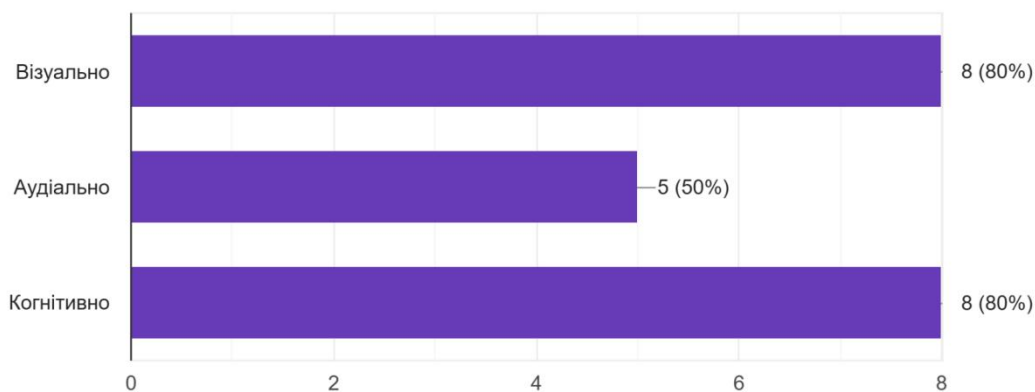


Рис 1.5.

Отримані дані свідчать, що педагоги інклюзивних класів активно застосовують різні способи адаптації навчального матеріалу для забезпечення доступності уроку для всіх учнів. Найбільш поширеною є **візуальна адаптація (80%)**, яка включає використання схем, малюнків, карток, таблиць, наочних посібників та інших матеріалів, що дозволяють учням краще сприймати та засвоювати інформацію. Це особливо важливо для учнів з когнітивними порушеннями, труднощами уваги, дислексією або з порушеннями слуху, адже візуальні опори допомагають структурувати знання та підтримують процес навчання.

Також 80% респондентів відзначили використання **когнітивної адаптації**, яка передбачає спрощення складності завдань, диференціацію завдань за рівнем складності, розбиття матеріалу на логічні блоки та застосування повторюваних структур. Це дозволяє створити навчальні ситуації, що відповідають індивідуальним можливостям учнів та сприяють розвитку критичного мислення, самостійності та впевненості у власних силах.

У роботі з інклюзивним класом важливо не лише адаптувати навчальний матеріал, а й застосовувати різні методи його подачі, щоб кожен учень міг засвоювати знання відповідно до своїх можливостей.

Наступне питання досліджує практику вчителів щодо використання різноманітних методів навчання та інструментів, які забезпечують доступність матеріалу для всіх учнів.

Результати опитування :

9 вчителів відповіли «Так» і зазначили, що використовують різні методи навчання для забезпечення доступності матеріалу. Конкретні методи включають:

- **Диференційоване навчання**, адаптація завдань відповідно до індивідуальних потреб учнів.
- **Різноманітні педагогічні методи**: активні, ігрові, інтерактивні.
- **Візуальні та цифрові засоби** для підтримки сприйняття інформації.
- **Персоналізований підхід** через створення індивідуальних програм розвитку.
- **Жестикуляція та невербальні підказки** (рухами рук, відкриті долоні) для керування увагою учнів.
- **Словесні, наочні та практичні методи**, включаючи пояснення простими словами, демонстрації, дискусії.
- **Психолого-педагогічна та корекційно-розвивальна підтримка**, індивідуальна допомога.
- **Додаткові друковані матеріали** для учнів, яким потрібна підтримка.

1 учитель не відповів на це питання.

Результати свідчать про активне використання педагогами широкого спектру методів навчання для забезпечення інклюзії. Переважна більшість

учителів застосовує **комплексний підхід**, який поєднує диференціацію, індивідуалізацію, інтерактивні та ігрові технології, а також візуальні й цифрові ресурси. Використання жестів, невербальних сигналів та додаткових матеріалів допомагає керувати увагою учнів та сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, особливо для дітей із сенсорними або когнітивними порушеннями.

Ці результати демонструють, що педагоги враховують індивідуальні освітні потреби учнів, адаптують методи навчання відповідно до конкретних можливостей та рівня розвитку кожного учня, створюючи умови для ефективного та доступного навчання в інклюзивному класі.

Наступне питання опитувальника зосереджувалося на з'ясуванні, чи враховують учителі інклюзивних класів особливості освітніх потреб учнів при плануванні часу на різні етапи уроку. Це дозволяє оцінити рівень диференціації та адаптації навчального процесу для забезпечення максимальної доступності та ефективності уроку для всіх учнів.

Результати опитування :

- Так — 9 (90%)
- Ні — 1 (10%)
- Не знаю — 0 (0%)

Більшість вчителів (90%) враховують особливості освітніх потреб учнів з ООП при плануванні часу на різні етапи уроку. Це свідчить про високий рівень усвідомлення необхідності диференційованого підходу до організації уроку, що дозволяє ефективніше підтримувати навчання дітей з особливими потребами та забезпечує їм рівні можливості для активної участі у всіх етапах уроку.

Лише 1 вчитель не враховує ці особливості, що підкреслює потребу у додатковій професійній підтримці та підвищенні кваліфікації педагогів у сфері інклюзії.

7. Чи враховуються особливості освітніх потреб учнів з ООП при розподілі часу на різні етапи уроку в інклюзивному класі?

10 відповідей

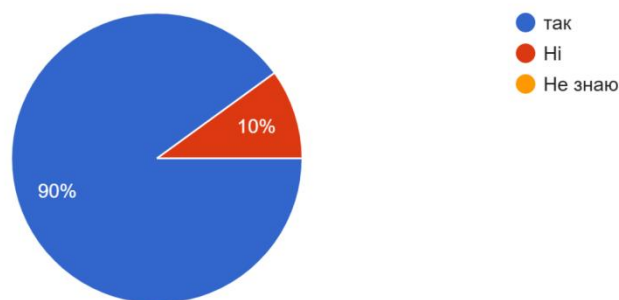


Рис 1.7.

Результати опитування засвідчують, що переважна більшість педагогів (90%) враховують особливості освітніх потреб учнів з ООП при розподілі часу на різні етапи уроку. Це свідчить про високий рівень педагогічної усвідомленості щодо необхідності диференційованого підходу в організації навчального процесу. Такий підхід дозволяє максимально адаптувати навчальні завдання, створювати умови для активної участі кожного учня, зменшувати навантаження для тих, хто потребує додаткового часу на опрацювання матеріалу, і водночас підтримувати темп уроку для інших дітей.

Зокрема, врахування особливостей освітніх потреб означає, що вчитель може змінювати тривалість етапів уроку (наприклад, виділяти більше часу на первинне закріплення знань або практичну діяльність для учнів з ООП), адаптувати темпи пояснення нового матеріалу та організовувати підтримку через асистента, допоміжні матеріали або цифрові технології. Це сприяє формуванню комфортного та безпечного освітнього середовища, де кожен

учень почувається залученим і має можливість досягти поставлених навчальних цілей.

Для забезпечення ефективного супроводу учнів з особливими освітніми потребами (ООП) під час уроків у інклюзивному класі було проаналізовано використання різних ресурсів, які підтримують навчальний процес. Результати опитування педагогів показали такі тенденції щодо застосовуваних засобів:

Електронні платформи – 5 учителів (50%) зазначили, що активно використовують онлайн-ресурси для організації навчання та взаємодії з учнями;

Спеціалізовані програми – 4 респонденти (40%) застосовують програмне забезпечення, розроблене для підтримки навчання дітей з ООП;

Додаткові навчальні матеріали – 7 педагогів (70%) включають у навчальний процес друковані або роздруковані матеріали для індивідуальної або групової роботи.

Опитування свідчить про те, що більшість педагогів комбінують різні ресурси для супроводу учнів з ООП. Найчастіше застосовуються додаткові матеріали, що дозволяють адаптувати навчальний процес під потреби конкретних дітей та забезпечують підтримку на всіх етапах уроку. Використання електронних платформ і спеціалізованих програм також є важливим, оскільки дає змогу інтегрувати сучасні цифрові технології та забезпечити індивідуалізований підхід.

Важливо, що наявність різноманітних ресурсів дозволяє вчителю гнучко організовувати навчальний процес: поєднувати групову та індивідуальну роботу, використовувати наочні, аудіальні та інтерактивні форми навчання. Це створює умови для рівного доступу до знань усіх учнів, сприяє залученню дітей з різними освітніми потребами та підтримує їхню самостійність і активну участь у навчанні.

8. Які ресурси на уроці ви використовуєте для супроводу учнів з особливими освітніми потребами?
10 відповідей



Рис.1.8.

Результати опитування демонструють, що сучасні педагоги інклюзивних класів активно використовують комбінацію ресурсів для забезпечення доступності навчального матеріалу. Пріоритет надається друкованим додатковим матеріалам, проте застосування електронних платформ та спеціалізованих програм доповнює навчальний процес і робить його більш адаптивним та інтерактивним. Це свідчить про високий рівень усвідомлення педагогами потреб учнів з ООП та прагнення забезпечити їх ефективне навчання в умовах інклюзії.

Одним із ключових аспектів успішного проведення уроків в інклюзивному класі є ефективна співпраця вчителя з асистентом учителя. Під час опитування педагогів було виявлено, що взаємодія з асистентом здійснюється різними способами, що дозволяє оптимально підтримувати учнів з особливими освітніми потребами (ООП) та забезпечувати якість навчального процесу. Слід зазначити, що один респондент утримався і не надав відповідь на це питання.

Результати опитування показали такі основні форми взаємодії:

- Чітке визначення ролей, обов'язків та очікуваних результатів спільної роботи;
- Постійна взаємодія та обмін ідеями для швидкого реагування на потреби учнів і адаптації навчального процесу;
- Обговорення навчальних цілей та завдань перед і під час уроку;
- Планування уроків спільно з асистентом, передача додаткових матеріалів та рекомендацій;
- Асистент підтримує учнів на уроці, допомагає зрозуміти інструкцію, корегує роботу учня, коли вчитель зайнятий;
- Використання невербальної комунікації для оцінки потреб учня та оперативного втручання.

Опитані педагоги підкреслюють, що ефективна взаємодія з асистентом учителя є важливим чинником успішного навчання учнів з ООП. Спільне планування уроків, визначення ролей та обмін інформацією дозволяють створити підтримувальне середовище, де кожен учень отримує необхідну допомогу у потрібний час. Важливою є також гнучкість у взаємодії: асистент не лише виконує планові завдання, а й оперативно реагує на зміни потреб учнів під час уроку.

Останнім блоком опитування було питання щодо того, що, на думку педагогів, слід покращити для підвищення ефективності уроків в інклюзивному класі. Респонденти мали можливість обрати кілька варіантів відповіді.

Результати опитування :

- Потреба в особистому професійному розвитку — 4 (40%)
- Зміни в навчальних планах — 5 (50%)
- Технічне оснащення — 6 (60%)

Опитані педагоги підкреслюють, що для успішного впровадження інклюзивного навчання необхідне поєднання трьох ключових аспектів: підвищення професійної компетентності вчителів, адаптація навчальних планів та забезпечення сучасним технічним обладнанням. 40% респондентів зазначили, що потребують додаткового професійного розвитку, що включає освоєння нових методик, технологій та прийомів роботи з учнями з особливими освітніми потребами (ООП). 50% учителів вважають, що існуючі навчальні плани потребують змін для кращої диференціації та адаптації завдань під різні рівні учнів. 60% респондентів вказали на потребу у технічному оснащенні, включаючи спеціалізовані пристрої, електронні платформи та цифрові ресурси, які полегшують роботу з учнями та сприяють залученню їх до навчального процесу.

10.Що, на вашу думку, потрібно покращити в організації та проведенні уроків в інклюзивному класі задля забезпечення більшої їх ефективності?

10 відповідей



Рис. 1.10.

Результати опитування свідчать, що для забезпечення високої ефективності уроків в інклюзивному класі необхідно комплексно підходити до організації навчального процесу. Критично важливими є: розвиток професійних компетентностей вчителів, що дозволяє адекватно реагувати на різні освітні потреби учнів; модернізація навчальних планів із врахуванням

принципів диференціації та індивідуалізації; а також забезпечення класів сучасними технічними засобами, що підтримують доступність і активну участь усіх учнів. Поєднання цих елементів створює умови для ефективного навчання, розвитку соціальних та академічних навичок учнів та підвищує якість інклюзивної освіти в цілому.

Проведене дослідження за допомогою опитувальника серед 10 вчителів початкових класів з інклюзивним навчанням дозволило комплексно оцінити стан організації уроку в умовах Нової української школи та виявити ключові тенденції, проблеми і перспективи вдосконалення педагогічної практики.

Результати опитування засвідчили, що більшість педагогів (70%) дотримуються чіткої структури уроку під час роботи з інклюзивним класом, що свідчить про розуміння ними важливості планування та організації навчального процесу. Частина респондентів зазначила, що дотримуються структури частково (20%) або взагалі не дотримуються (10%), що може свідчити про необхідність додаткового методичного супроводу або підвищення кваліфікації в питаннях управління часом та організації уроку.

Аналіз етапів уроку, які потребують найбільшої адаптації, показав, що найбільшу увагу вчителі приділяють мотивації до навчальної діяльності та практичній діяльності учнів (по 8 респондентів), а також вивченню нового матеріалу (6 респондентів). Меншою мірою адаптації потребують організаційний етап та первинне закріплення знань (по 3 респондентів), а також етапи актуалізації опорних знань, рефлексії та повідомлення домашнього завдання (по 2 респонденти). Це свідчить про те, що основні складності виникають у роботі з активним засвоєнням нового матеріалу, практичним застосуванням знань і підтриманням мотивації учнів з ООП протягом уроку.

Щодо тривалості етапів уроку, більшість учителів (60%) зазначили наявність різниці між інклюзивним і традиційним класами, що підтверджує

необхідність диференційованого підходу та гнучкого розподілу часу для забезпечення ефективного навчання всіх учнів. Водночас 30% респондентів не помітили відмінностей, а 10% утрималися, що може свідчити про індивідуальні особливості організації уроків або різний рівень усвідомлення потреб учнів.

Дослідження педагогічних технологій показало, що вчителі активно використовують диференційоване навчання (9 респондентів), інтерактивні технології (9), інклюзивні цифрові технології (8), ігрові технології (7), технології індивідуалізації та арт-терапії (по 6) та технології розвитку критичного мислення (3). Це свідчить про прагнення педагогів забезпечити рівні можливості для всіх учнів та включити інноваційні підходи в освітній процес.

Адаптація навчального матеріалу здійснюється переважно візуально та когнітивно (по 8 респондентів), а також аудіально (5 респондентів). Це вказує на усвідомлення важливості мультимодального підходу, що забезпечує доступність матеріалу для учнів з різними потребами.

Використання різних методів навчання в інклюзивному класі підтвердило, що педагоги застосовують широкий спектр засобів: диференціацію завдань, активні та ігрові методи, візуальні та цифрові засоби, індивідуалізовані програми розвитку, словесні, наочні та практичні методи, дискусії, експериментальні вправи та навчання через гру. Ця різноманітність методів дозволяє ефективно підтримувати учнів з різними освітніми потребами та створює умови для їхнього всебічного розвитку.

Розподіл часу на різні етапи уроку враховує освітні потреби учнів з ООП у більшості випадків (90%), що демонструє розуміння педагогами специфіки інклюзивного навчання та необхідності гнучкого планування уроку.

Для супроводу учнів педагоги активно використовують електронні платформи (5 респондентів), спеціалізовані програми (4) та додаткові навчальні матеріали (7), що підкреслює важливість ресурсного забезпечення для реалізації диференційованого та індивідуалізованого підходу.

Взаємодія з асистентом учителя відзначається високим рівнем координації та партнерства: педагоги чітко визначають ролі та обов'язки, обмінюються інформацією, спільно планують уроки та оперативно реагують на потреби учнів. Асистент виступає як підтримка, допомагає зрозуміти інструкції, забезпечує додаткові матеріали та супровід під час навчальної діяльності, що сприяє підвищенню якості інклюзивного навчання.

Що стосується напрямів покращення, педагоги вказали на потребу у професійному розвитку (40%), зміни в навчальних планах (50%) та технічному оснащенні класів (60%). Це свідчить про необхідність комплексного підходу до вдосконалення інклюзивної практики: підвищення компетентності педагогів, модернізація навчальних програм та забезпечення сучасним технічним і цифровим обладнанням.

Отже, результати дослідження засвідчують, що організація та проведення уроків в інклюзивному класі НУШ здійснюється з дотриманням основних принципів інклюзивного навчання: диференціації, індивідуалізації, використання сучасних технологій та методів, врахування особливостей освітніх потреб учнів. Водночас виявлені проблемні аспекти — потреба в додатковому професійному розвитку педагогів, модернізація навчальних планів та технічне оснащення класів — вказують на напрями подальшого вдосконалення освітнього процесу.

Комплексний аналіз опитувальника дозволяє зробити висновок, що ефективне інклюзивне навчання можливе лише за умови системного підходу, що поєднує компетентність вчителя, адаптовані навчальні матеріали, диференційовані методи, сучасні технології та активну співпрацю з

асистентами. Реалізація таких підходів сприяє формуванню позитивного освітнього середовища, підвищенню академічних та соціальних досягнень учнів з ООП та забезпечує дотримання принципів рівності і доступності освіти.

2.2. Характеристика особливостей організації і проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи

В п.2.2. розглянемо особливості організації та проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи, оскільки цей аспект є ключовим для забезпечення якісного та доступного навчання кожної дитини, загалом, та дитини з ООП, зокрема.

Так, нами було виокремлено та обґрунтовано наступні ***особливості організації й проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи:***

- 1. Диференціація та індивідуалізація навчання учнів на уроці в інклюзивному класі.**
- 2. Командна взаємодія педагогів під час уроку в інклюзивному класі.**
- 3. Використання активних і діяльнісних методів навчання на уроці в інклюзивному класі.**

4. Використання активних і діяльнісних методів навчання на уроці в інклюзивному класі.

5. Безпечне й підтримувальне середовище уроку в інклюзивному класі.

Далі, охарактеризуємо кожную із виокремлених нами особливостей окресленої науково-практичної проблеми дослідження.

Диференціація та індивідуалізація навчання учнів на уроці в інклюзивному класі

Диференціація та індивідуалізація навчання є одними з найважливіших аспектів організації освітнього процесу в інклюзивному класі. Вони передбачають, що вчитель враховує різний рівень розвитку, здібності, темп засвоєння матеріалу, освітні потреби та сильні сторони кожного учня, зокрема тих, хто навчається за індивідуальною освітньою програмою (ООП) [20, с. 25–26]. Мета такої роботи — створити умови, у яких кожен учень відчуватиме себе успішним, зацікавленим і впевненим у власних можливостях.

На практиці диференціація проявляється в підборі завдань різного рівня складності. Наприклад, під час уроку математики вчитель може запропонувати одну й ту саму тему для всього класу, але з різним рівнем завдань. Учні, які швидко засвоюють матеріал, отримують додаткові завдання на логічне мислення або задачі підвищеної складності, які потребують нестандартного підходу, наприклад, складніші задачі на множення і ділення або завдання на пошук закономірностей. Учні з ООП або ті, хто має певні труднощі з розумінням матеріалу, працюють із спрощеними завданнями, де є покрокові пояснення, наочні схеми або використання ілюстрацій для кращого засвоєння інформації [21, с. 41–42]. Наприклад, для дитини з порушеннями мовлення чи когнітивними труднощами вчитель може запропонувати використовувати картки з числами та знаками, щоб

виконувати дії наочно, замість того, щоб відразу працювати з абстрактними числами.

Важливим елементом диференціації є різноманітність способів подання матеріалу. Учитель застосовує вербальні пояснення, демонстраційні матеріали, мультимедійні ресурси, інтерактивні вправи та практичні завдання [1, с. 30]. Наприклад, під час вивчення нової теми з природознавства можна почати з короткого відео, потім перейти до демонстрації наочних моделей (наприклад, будова рослини або циклу води в природі), а далі запропонувати учням виконати практичне завдання — скласти власну схему або малюнок. Для учнів з порушеннями зору чи слуху вчитель підбирає адаптовані матеріали: збільшує шрифт, додає тактильні матеріали, використовує аудіо або відео з субтитрами [21, с. 45].

Індивідуалізація навчання передбачає також регулювання темпу роботи. Учні з ООП або ті, хто потребує більшого часу для засвоєння інформації, отримують можливість працювати у власному темпі. Наприклад, на уроці української мови під час написання диктанту частина учнів може писати разом із класом, а учні з труднощами у засвоєнні граматики отримують більше часу, а вчитель під час цього проводить індивідуальні консультації або допомагає знайти правильне написання слів за допомогою наочних схем та вправ на слухове сприйняття [20, с. 32–33].

Прикладом індивідуального підходу може бути робота з учнем із синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ). Вчитель може розбити завдання на невеликі кроки, чергувати активні та спокійні види роботи, додавати короткі фізкультхвилинки або інтерактивні вправи для утримання уваги [21, с. 48]. Учень із порушенням слуху може працювати зі спеціальною підсилювальною апаратурою або мати індивідуальні завдання, де велике значення мають візуальні матеріали та піктограми.

Акцент робиться також на врахуванні сильних сторін учнів. Кожен учень має свої інтереси та нахили, і використання їх у навчальному процесі стимулює мотивацію та позитивне ставлення до навчання [20 с. 34]. Наприклад, учень, який добре малює, може демонструвати свої знання через створення схем або малюнків до тексту на уроці історії чи природознавства. Учень із музичними здібностями може виконувати завдання, пов'язані з ритмом або складанням мелодійних схем для запам'ятовування інформації.

Диференціація та індивідуалізація також включають активне використання групової роботи та парної взаємодії. Учні з різними рівнями підготовки об'єднуються у групи так, щоб сильніші учні могли підтримувати тих, хто потребує допомоги [21, с. 50]. Наприклад, під час виконання проектного завдання з природознавства одна група учнів створює наочну презентацію, а інша — готує коротку усну доповідь. Учень із ООП може працювати над частиною, яка відповідає його можливостям, а одночасно отримує підтримку від товаришів по групі, що формує соціальні навички та вміння працювати у колективі.

Таким чином, диференціація та індивідуалізація навчання дозволяють створити освітнє середовище, де кожен учень відчуває підтримку, розвиває свої сильні сторони та має реальні шанси на успіх. Учитель у такому середовищі виступає не лише як носій знань, а як координатор, наставник та помічник, який забезпечує баланс між загальною навчальною програмою та персональними потребами кожного учня. Це сприяє не лише академічному розвитку, а й соціальній інтеграції дітей, формує їхню впевненість у власних здібностях, мотивацію до навчання та позитивне ставлення до школи [20, с. 36; 21, с. 52].

Командна взаємодія педагогів під час уроку в інклюзивному класі.

Урок в інклюзивному класі є складним і багаторівневим процесом, який передбачає роботу з учнями з різними освітніми потребами,

здібностями та рівнем розвитку. Однією з ключових умов його ефективності є командна взаємодія педагогів, що включає вчителя та асистента вчителя. Такий підхід дозволяє адаптувати освітній процес під індивідуальні можливості кожного учня, особливо дітей з особливими освітніми потребами (ООП), і створити сприятливе середовище для навчання та соціалізації [22, с. 18–19].

Командна робота педагогів починається ще на етапі підготовки до уроку. Вчитель і асистент обговорюють план заняття, визначають ключові цілі та підбирають завдання з урахуванням рівня підготовки та потреб кожного учня [23, с. 27–28].

Наприклад, учням із дислексією чи порушеннями мовлення пропонуються наочні матеріали, схеми, картки з завданнями або піктограми, тоді як інші учні працюють із традиційними завданнями. Асистент вчителя готує додаткові матеріали, організовує робочі місця та надає індивідуальну підтримку учням з ООП, консультує вчителя щодо того, як найбільш ефективно допомогти дитині під час виконання завдань [23, с. 29].

Під час уроку командна взаємодія проявляється у чіткому розподілі обов'язків. Вчитель керує навчальним процесом: пояснює матеріал, ставить завдання та проводить інтерактивні вправи. Асистент супроводжує учнів з ООП, допомагає їм зрозуміти завдання, контролює виконання вправ та мотивує учнів, підтримує концентрацію уваги, а за необхідності моделює поведінку для повторення дитиною [22, с. 21].

Наприклад, під час уроку математики вчитель пояснює нову тему всьому класу, тоді як асистент працює з учнем із СДУГ, допомагаючи йому виконувати завдання поетапно та чергуючи активні і спокійні види діяльності [23, с. 31].

Особливе значення має командна робота під час групової та парної взаємодії учнів. Вчитель організовує групові завдання так, щоб учні з різним рівнем підготовки могли взаємодіяти та допомагати один одному. Асистент контролює виконання завдань учнями з ООП, пояснює інструкції, підтримує комунікацію та інтегрує дитину у групову діяльність [22, с. 23].

Наприклад, під час уроку природознавства одна група готує усну доповідь, а інша створює презентацію. Учень із ООП виконує ту частину роботи, яка відповідає його можливостям, а асистент допомагає йому інтегруватися у групову роботу [21, с. 33].

Командна взаємодія педагогів також включає постійний моніторинг та оцінювання прогресу учнів. Вчитель і асистент спостерігають за рівнем засвоєння матеріалу, реакцією учнів на різні форми подання завдань та ефективністю підтримки. Асистент фіксує труднощі та своєчасно повідомляє про них учителю, що дозволяє коригувати хід уроку та планувати подальшу роботу [22, с. 25].

Таким чином, командна взаємодія педагогів у інклюзивному класі забезпечує адаптацію навчального процесу під індивідуальні потреби учнів, сприяє розвитку їхніх академічних і соціальних компетентностей, формує безпечне та мотивуюче освітнє середовище і підвищує ефективність уроку в цілому [22, с. 26; 2, с. 35].

Використання активних і діяльнісних методів навчання на уроці в інклюзивному класі.

У сучасній інклюзивній освіті особливе значення мають активні та діяльнісні методи навчання, що забезпечують рівну залученість усіх учнів до освітнього процесу, стимулюють самостійну діяльність та формують соціальні компетентності. До таких методів належать інтерактивні форми роботи: ігрові, дослідницькі, проєктні та кооперативні методи. Вони

дозволяють кожному учню відчувати себе активним учасником навчання, а особливо важливі для дітей з особливими освітніми потребами (ООП), забезпечуючи адаптацію завдань під індивідуальні можливості [7, с. 121–122; 20, с. 7].

Ігрові методи навчання є одними з найефективніших для розвитку мотивації та соціальної взаємодії. Наприклад, під час уроку української мови або читання можна організувати рольові ігри, у яких учні працюють у парах або групах, виконують різні завдання, обмінюються картками із запитаннями або підказками. Учні з ООП можуть працювати у спрощеному форматі або з підтримкою асистента вчителя, що дозволяє їм інтегруватися у загальну діяльність класу, долучатися до обговорень та виконувати завдання відповідно до своїх можливостей [7, с. 123].

Дослідницькі методи навчання передбачають активне спостереження, проведення експериментів, аналіз результатів та формування власних висновків. Наприклад, на уроках природознавства учні можуть проводити дослід з рослинами або водними екосистемами. Учні з ООП, які мають труднощі з письмом або концентрацією уваги, можуть виконувати завдання у візуальному форматі — малювати схеми, створювати фотозвіти або демонструвати результати експерименту усно. Такий підхід розвиває критичне мислення, самостійність та вміння працювати в команді [20, с. 8–9].

Проектні методи навчання дозволяють учням працювати над довготривалими завданнями, створюючи певний продукт: презентацію, колаж, міні-дослідження чи постер. У інклюзивному класі проектна робота може бути організована так, що групи об'єднують учнів із різними здібностями. Учні з ООП можуть виконувати завдання, що відповідають їхнім сильним сторонам — наприклад, малювати, складати схеми або підготувати візуальну частину проекту, а інші учні — відповідати за

текстовий контент або презентацію. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, взаємодопомоги та інтеграції [7, с. 124].

Кооперативні методи навчання передбачають навчання через взаємодію та співпрацю учнів. Клас ділиться на малі групи, де кожен учень має роль і відповідальність за виконання певного завдання. Такий підхід сприяє розвитку соціальних навичок: умінню слухати, домовлятися, вирішувати проблеми спільно та підтримувати інших. Учні з ООП отримують допомогу однокласників та асистента вчителя, що дозволяє їм брати активну участь у навчанні та відчувати себе частиною команди [7, с. 125; 20, с. 9].

Важливим елементом інтерактивних методів є зворотний зв'язок. Після виконання завдань учні обговорюють результати, висловлюють свої думки, обмінюються враженнями, а вчитель разом із асистентом коригує подальшу діяльність. Такий підхід дозволяє своєчасно адаптувати завдання для учнів з ООП, підвищує ефективність навчання та сприяє розвитку саморефлексії [21, с. 10].

Інтеграція цифрових технологій з активними методами навчання також значно підвищує їх ефективність. Використання інтерактивних дошок, освітніх платформ, онлайн-ігор та віртуальних лабораторій дозволяє адаптувати подачу матеріалу для різних учнів. Наприклад, учень з порушеннями слуху або когнітивними труднощами може сприймати матеріал через відео з субтитрами або інтерактивну презентацію, а інші учні працюють у групах із більш складними завданнями [24, с. 11].

Таким чином, застосування інтерактивних, ігрових, дослідницьких, проєктних і кооперативних методів навчання створює умови для активної участі кожного учня, розвитку соціальних та академічних навичок, інтеграції учнів із ООП та формування мотивуючого і підтримуючого освітнього середовища .

Безпечне й підтримувальне середовище уроку в інклюзивному класі.

Організація безпечного та підтримувального середовища уроку в інклюзивному класі є ключовим аспектом успішного навчання дітей із різними освітніми потребами. Такий простір повинен забезпечувати фізичну доступність, емоційний комфорт, підтримку позитивного підкріплення, формування доброзичливої атмосфери та прийняття різноманітності серед учнів.

Фізична доступність класної кімнати передбачає таке розташування меблів та навчального обладнання, яке дає змогу всім учням безперешкодно переміщатися та брати участь у заняттях. Для дітей із порушеннями рухового апарату або користувачів інвалідних колясок необхідно передбачити достатньо простору між столами та іншими предметами інтер'єру. Також важливо забезпечити наявність спеціального обладнання, яке підтримує навчання дітей із сенсорними та фізичними обмеженнями, наприклад, спеціальні столи, підставки для письма або електронні пристрої для навчання [24, с. 47–48].

Особливу увагу слід приділяти **зонуванню простору уроку**. Наприклад, виділення навчальних куточків для індивідуальної та групової роботи, місць для виконання диференційованих завдань та зони релаксації допомагає учням краще концентруватися та почуватися безпечно. Простір класу має бути достатньо освітлений, чистий і акуратно організований, що сприяє зниженню рівня стресу та підвищенню мотивації до навчання [7, с. 49–50].

Емоційне благополуччя учнів є невід'ємною частиною безпечного середовища. Вчитель створює атмосферу підтримки та взаємоповаги, де кожен учень відчуває себе прийнятим і важливим. Важливими елементами є чіткі правила поведінки, які дотримуються всіма учасниками процесу, та система позитивного підкріплення [20, с. 35].

Позитивне підкріплення включає похвалу за зусилля, підтримку успіхів у навчанні та соціальній взаємодії, а також врахування індивідуальних особливостей кожної дитини. Це може бути вербальна похвала, символічні нагороди або заохочення у вигляді додаткового часу на улюблену діяльність. Сприятливе емоційне середовище допомагає зменшити тривожність учнів і створює умови для розвитку впевненості в собі [20, с. 36–37].

Важливу роль у створенні такого середовища відіграє **асистент учителя**, який допомагає дітям із особливими освітніми потребами орієнтуватися в просторі, налагоджувати комунікацію та контролювати емоційний стан, сприяючи гармонійній взаємодії у колективі [8, с. 58].

Доброзичлива атмосфера формується через взаємну повагу, толерантність та співпрацю між учнями. Важливо, щоб учні розуміли і підтримували одне одного, активно спілкувалися та працювали разом. Використання групової роботи та парного навчання сприяє розвитку співпраці й емпатії, дозволяє дітям відчувати себе частиною спільноти та навчатися взаємопідтримки [20, с. 39].

Прийняття різноманітності є невід’ємною складовою інклюзивного середовища. Воно передбачає усвідомлення та повагу до індивідуальних особливостей кожного учня, включаючи різні фізичні можливості, рівень розвитку, культурні та мовні відмінності, темперамент і стилі навчання. Учні повинні навчатися не лише толерантності, а й активного прийняття однокласників такими, якими вони є, без осуду чи дискримінації [8, с. 62–63].

На практиці це реалізується через диференційовані завдання, інтерактивні вправи, що сприяють розвитку емпатії, співпраці та взаємопідтримки. Наприклад, колективні проєкти або парне навчання дозволяють дітям бачити сильні сторони однокласників і взаємодіяти у ситуаціях, де кожен може проявити свої можливості [20, с. 40].

Прийняття різноманітності також передбачає використання **навчального матеріалу**, який відображає багатство культур, мов і традицій. Це можуть бути казки, ігри, пісні та завдання, що знайомлять учнів із різними способами мислення та життєвим досвідом. Такий підхід формує у дітей повагу до інших і розвиває соціальні компетенції, що є основою для дружньої та підтримувальної атмосфери в класі [20, с. 41; 8, с. 65].

Вчитель є координатором безпечного та підтримувального середовища, створюючи умови для розвитку особистості кожного учня. Його завдання полягає у спостереженні за потребами дітей, своєчасному втручанні у конфліктні ситуації, наданні допомоги та підтримки, а також у формуванні колективних цінностей толерантності та взаємоповаги [8, с. 68]. Регулярна зворотна реакція та конструктивна підтримка допомагають учням відчувати себе впевнено та заохочують до активної участі у навчальному процесі.

Отже, безпечне й підтримувальне середовище уроку в інклюзивному класі — це комплексний процес, який поєднує фізичну доступність, емоційний комфорт, позитивне підкріплення, доброзичливу атмосферу та прийняття різноманітності. Такий простір сприяє розвитку всіх учнів, формує впевненість у власних можливостях, підтримує соціальні навички та забезпечує умови для ефективного навчання.

Інклюзивна освіта сьогодні є одним із пріоритетів розвитку української системи освіти, метою якого є створення рівних можливостей для всіх учнів незалежно від їхніх індивідуальних особливостей та потреб [1].

Концепція Нової української школи передбачає створення освітнього середовища, де кожен учень почувається прийнятим, має можливість навчатися разом із ровесниками та реалізовувати власний потенціал [1; 2]. Сам урок у такому середовищі є головною формою організації навчального процесу: від його структури, планування та методичного забезпечення

залежить не лише рівень засвоєння знань, а й формування особистісних і соціальних компетентностей учнів [3].

Урок в інклюзивному класі має низку характерних особливостей, що визначаються потребами учнів з особливими освітніми потребами. **Організація навчального процесу** ґрунтується на принципах дитиноцентризму, партнерської взаємодії та універсального дизайну навчання. Це означає, що вчитель під час планування уроку враховує різні канали сприймання інформації, забезпечуючи доступність матеріалу у вербальній, письмовій, візуальній та практичній формах [4]. Такий підхід дозволяє кожній дитині опанувати навчальний матеріал у спосіб, який відповідає її можливостям та індивідуальному стилю навчання [4].

Важливим завданням педагога є **врахування індивідуальної програми розвитку** кожного учня з особливими освітніми потребами. На підставі рекомендацій фахівців психолого-педагогічного супроводу — психолога, логопеда, дефектолога, соціального педагога — учитель визначає оптимальні методи та засоби навчання, рівень складності завдань, обсяг і темп виконання роботи. Це створює умови для досягнення позитивного результату та відчуття успіху кожною дитиною, що є потужним мотивуючим фактором у навчанні [2; 5].

Організація уроку передбачає створення доброзичливої та безпечної атмосфери. На початку заняття доцільно проводити вправи для емоційного налаштування дітей, зняття психологічної напруги та розвитку позитивної мотивації до роботи, такі як короткі ігри, вправи на увагу або емоційні розминки [3].

Також важливо забезпечити чітку структуру уроку, щоб учні знали, які етапи заняття відбудуться та в якій послідовності. Це особливо важливо для дітей з розладами аутистичного спектра або порушеннями уваги, які потребують передбачуваності та чіткості організації навчального процесу [5].

Використання диференційованих завдань і різних форм роботи є обов'язковою умовою успішного проведення уроку в інклюзивному класі. Одне й те саме завдання може виконуватися усно, письмово, через малюнок або практичну дію. Вчитель враховує індивідуальний темп роботи учнів, надаючи більше часу тим, хто сприймає інформацію повільніше. Такі підходи забезпечують залучення до навчальної діяльності всіх дітей незалежно від рівня їхніх можливостей. Водночас організація групової та парної роботи сприяє не лише формуванню навчальних компетентностей, а й розвитку соціальних умінь, комунікації, взаємоповаги та толерантності. Учні з особливими освітніми потребами, беручи участь у спільних формах діяльності, відчують себе повноцінними членами колективу, що позитивно впливає на їхню соціалізацію [6].

Асистент учителя виконує допоміжну, але надзвичайно важливу роль. Він надає підтримку дитині під час уроку, допомагає з організацією роботи, поясненням інструкцій і адаптацією навчальних завдань. Водночас асистент не виконує роботу за учня, адже головна мета полягає у розвитку самостійності дитини, формуванні в неї навичок самоконтролю та навчальної діяльності. Ефективна співпраця вчителя й асистента є необхідною умовою якісної організації інклюзивного уроку [7].

Методи та засоби навчання, що застосовуються в інклюзивному класі, повинні бути різноманітними та багатоканальними. Використання інтерактивних методик, дидактичних ігор, прийомів коучингу та фасилітації дозволяє залучати всіх дітей до активної діяльності. Наочні матеріали — картки, схеми, піктограми, плакати — разом із мультимедійними технологіями та цифровими ресурсами відкривають нові можливості для адаптації навчального матеріалу відповідно до індивідуальних потреб учнів, підвищують зацікавленість та мотивацію до навчання [8].

Наприкінці уроку доцільно організовувати підбиття підсумків у доступній для всіх дітей формі, використовуючи вправи на рефлексію, короткі обговорення або символічні позначки, наприклад вибір смайлика настрою чи позначення власного досягнення. Особливу увагу слід приділяти позитивному підкріпленню, відзначаючи навіть невеликі успіхи кожної дитини, що сприяє формуванню внутрішньої мотивації до навчання, підвищенню самооцінки та впевненості у власних силах. Таким чином навіть маленькі кроки вперед набувають великого значення для розвитку особистості дитини [9].

Успішне впровадження інклюзивної освіти неможливе без урахування індивідуальних особливостей кожного учня. Наприклад, учень із порушенням слуху потребує середнього або високого рівня підтримки: для нього використовують сурдоперекладача, візуальні опори, дублюють усні інструкції письмово, організовують зоровий контакт і говорять чітко та повільно [2].

Приклади адаптованих уроків для кожної категорії труднощів:

1. Інтелектуальні труднощі

Ступінь прояву: помірний

Рівень підтримки: середній

Приклад уроку: Урок математики для учнів 2 класу на тему «Додавання чисел у межах 10». Учень із помірними інтелектуальними труднощами отримує завдання поетапно: спочатку працює з картками із малюнками, потім з числами, на завершення – з письмовими завданнями у зошиті. Вчитель надає додаткові підказки, використовує схеми та візуальні опори. Інші учні працюють у звичайному темпі.

2. Функціональні (сенсорні, моторні, мовленнєві) труднощі

Ступінь прояву: тяжкий

Рівень підтримки: високий

Приклад уроку: Урок читання для учнів 1 класу. Учень із тяжкими мовленнєвими труднощами отримує адаптовані тексти з картинками, додаткову артикуляційну підтримку, працює з асистентом, який допомагає відтворювати звуки та слова. Під час групової роботи інші учні виконують завдання самостійно, а цей учень працює окремо або в парі з асистентом.

3. Фізичні труднощі

Ступінь прояву: помірний

Рівень підтримки: середній

Приклад уроку: Урок трудового навчання для учнів 3 класу. Учень із порушеннями моторики працює з адаптованими інструментами (легкі ножиці, спеціальні пензлі), завдання поділено на короткі кроки. Вчитель та асистент допомагають тримати інструменти правильно, надають підказки щодо послідовності дій. Інші учні працюють самостійно.

4. Навчальні труднощі

Ступінь прояву: тяжкий

Рівень підтримки: високий

Приклад уроку: Урок природознавства для учнів 2 класу на тему «Вода у природі». Учень із тяжкими навчальними труднощами отримує спрощені тексти та демонстраційні матеріали, завдання подані поетапно, з додатковими поясненнями та прикладами. Інші учні працюють за основним планом, а цей учень повторює завдання з вчителем та асистентом.

6. Соціоадаптаційні / особистісні труднощі

Ступінь прояву: помірний

Рівень підтримки: середній

Приклад уроку: Урок мистецтва для учнів 1–2 класів. Учень із соціоадаптаційними труднощами працює у парі або невеликій групі, отримує чіткі інструкції щодо взаємодії з однокласниками, короткі настанови від вчителя та асистента щодо поведінки. Інші учні працюють у звичайному темпі.

7. Дистанційне навчання через тимчасові труднощі

Ступінь прояву: легкий/середній

Рівень підтримки: легкий/середній

Приклад уроку: Урок української мови для учнів 2 класу. Учениця, яка через хворобу навчається дистанційно, має доступ до відеозаписів уроків, адаптованих завдань та онлайн-консультацій з учителем. Вона виконує завдання у власному темпі та отримує додаткові пояснення за потреби.

Таким чином, організація та проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи має свої специфічні особливості, що зумовлені потребою враховувати індивідуальні особливості учнів, створювати сприятливе освітнє середовище та забезпечувати доступність навчальних матеріалів. Вчитель у такому класі виступає не лише носієм знань, але й наставником, фасилітатором та партнером, який допомагає кожній дитині реалізувати свій потенціал. Інклюзивний урок стає простором рівних можливостей, де діти навчаються не лише предметним знанням, а й співпраці, толерантності, взаємоповазі та відповідальності, що є важливими цінностями сучасного суспільства [2; 6].

2.3. Аналіз досвіду вчителів-практиків організації і проведення уроку в інклюзивному класі сучасної школи.

Під час проходження педагогічної практики я мала можливість безпосередньо спостерігати організацію уроків у 2-Б класі Чернівецького ліцею №8 з 13 жовтня по 26 жовтня 2025 року, де впроваджуються принципи інклюзивного навчання відповідно до реформи Нової української школи. Інклюзія, як провідна ідея сучасної української освіти, базується на цінностях

рівності, партнерства, доступності та поваги до індивідуальних особливостей кожної дитини.

Мій досвід роботи з учнем **Максимом**, який має особливі освітні потреби та отримує **третій рівень підтримки**, став важливим етапом у формуванні мого професійного розуміння інклюзивної педагогіки. Цей досвід дозволив мені побачити, наскільки важливою є міждисциплінарна взаємодія, ретельне планування, а також уважне ставлення до індивідуального темпу, стилю та можливостей дитини.

Метою уроку було не лише досягнення загальних навчальних результатів, а й реалізація корекційно-розвиткових цілей, визначених в Індивідуальній програмі розвитку (ІПР). Саме завдяки комплексному підходу мені вдалося створити навчальну ситуацію, в якій учень з ООП зміг проявити активність, впевненість і поступово досягати визначених у ІПР результатів

Підготовка до уроку розпочалася з детального вивчення ІПР учня. Для мене це стало ключовим етапом, адже саме ІПР задає вектор усього освітнього процесу дитини з ООП.

В ІПР було визначено, що Максим має труднощі в читанні, письмі, розумінні усного мовлення, математичних обчисленнях та загальному узагальненні інформації. На основі цього я розробила урок із чітким розмежуванням завдань для всього класу та модифікованих завдань для Максима.

- 1) **Інтелектуальна сфера:** я помітила, що учень запам'ятовує не більше 3–5 одиниць інформації. Тому інструкції подавала коротко, розділяла їх на окремі кроки, супроводжувала повторенням і візуальними картками.
- 2) **Мовленнєва сфера:** акцентувала увагу на коротких текстах, словникових диктантах і пошуку помилок у словах.

- 3) **Сенсорно-моторна сфера:** я обов'язково вводила пальчикові вправи, які допомагали розслабити м'язи руки та поліпшити концентрацію уваги.
- 4) **Соціальна сфера:** створювала ситуації успіху, де учень міг проявити себе, навчався просити про допомогу і брати участь у колективних формах роботи.

Планування здійснювалося на основі **Універсального дизайну для навчання (UDL)**, який забезпечує можливість для кожного учня досягти результату різними шляхами .

Я застосовувала три рівні адаптації: **змістову, часову та методичну**. Наприклад, під час уроку математики, коли клас працював над складними задачами, Максим виконував завдання з коротшими умовами, які містили лише одну арифметичну дію. Це допомогло знизити рівень тривожності та підвищити впевненість у власних силах.

Парта Максима розташована останньою у першому ряді. Я звернула особливу увагу на організацію його робочого місця, адже від цього значною мірою залежить комфорт і ефективність навчання дитини. Таке розташування зручне тим, що поруч із ним може працювати асистент вчителя, який за потреби надає індивідуальну підтримку, не відволікаючи інших учнів. При цьому Максим залишається повноцінним учасником навчального процесу, оскільки не ізольований від класного колективу.

Для полегшення орієнтації у навчальному процесі та розвитку самостійності я розмістила перед ним візуальний розклад уроку, алгоритми виконання завдань і картки-підказки. Це допомогло дитині краще структурувати свій час, розуміти послідовність дій і передбачати наступні етапи роботи. Така організація простору сприяла підвищенню концентрації уваги Максима та розвитку його впевненості під час виконання навчальних завдань.

Мені вдалося створити атмосферу прийняття і доброзичливості у класі. На початку уроку ми завжди проводили коротку вправу «Коло привітання», яка формувала позитивний емоційний настрій.

З метою розвитку соціальних навичок я застосовувала **кооперативні методи навчання**. Максим часто отримував роль «помічника» або «спостерігача за часом», що сприяло його включенню у спільну діяльність без перевантаження мовленнєвими чи письмовими завданнями.

Система мотивації включала **наклейки та словесну похвалу** за зусилля, старанність і концентрацію уваги, що є рекомендованою стратегією для дітей з третім рівнем підтримки [5].

Під час уроку я спостерігала, що найбільш ефективними є методи, які поєднують діяльнісний і корекційно-розвитковий підходи.

Використані прийоми

- **Візуальна підтримка:** я використовувала кольорові алгоритми, схеми, міні-плакати з правилами, що допомагало Максиму краще запам'ятовувати матеріал.
- **Мультисенсорні завдання:** під час вивчення нової теми учні маніпулювали предметами, кольоровими фішками чи буквами, що полегшувало сприйняття та стимулювало пам'ять.
- **Тренінгові хвилини:** короткі руханки («Знайди колір», «Покажи звук») допомагали переключати увагу і знижували втому.

У процесі спостереження я переконалася, що успішність інклюзії значною мірою залежить від командної роботи. Асистент учителя допомагав організовувати простір, дублював інструкції та підтримував Максима у виконанні завдань.

Також відбувалася взаємодія з **логопедом і психологом**, які надали рекомендації щодо розвитку фонематичного слуху, самоконтролю та

стратегії підтримки під час письма. Ці фахівці допомагали адаптувати дидактичний матеріал і методику відповідно до ІПР .

Я використовувала формувальне оцінювання з акцентом на **індивідуальний прогрес**, а не порівняння з іншими учнями.

Максим отримував **індивідуальні картки-завдання**, де оцінювалася не лише правильність, а й рівень самостійності, старання та здатність дотримуватись інструкцій.

Усні відповіді супроводжувалися картинками або схемами, що допомагало уникати мовленнєвих труднощів.

У кінці уроку я застосовувала візуальні методи рефлексії: «Світлофор настрою», «Смайлик дня». Це допомагало дитині усвідомити власний результат і висловити емоції без вербального тиску.

Проаналізувавши результати, я дійшла висновку, що **використання візуальних матеріалів, структурованих інструкцій та частих рухових пауз значно підвищує залучення дитини з ООП до навчальної діяльності**. Водночас складнощі виникали під час завдань на узагальнення та логічне мислення — ці напрями потребують подальшої корекційної роботи.

Досвід, отриманий під час організації та проведення уроку в інклюзивному класі НУШ, підтвердив, що справжня інклюзія — це не лише адаптація змісту, а створення середовища, у якому кожна дитина відчуває себе важливою і здатною досягати успіху .

Мені вдалося на практиці переконатися, що системне планування, диференціація, командна взаємодія та позитивна атмосфера є ключовими чинниками успішної інклюзії.

Цей досвід поглибив моє розуміння професійної ролі вчителя як фасилітатора, партнера й наставника, який підтримує розвиток дитини відповідно до її можливостей і потреб.

Додатково я мала змогу спостерігати досвід вчителя початкових класів Катерини Іванівни, яка працює з учнем 3-го рівня підтримки у 2-А класі. Вона застосовує схожі принципи UDL, але особливо наголошує на використанні **історій та рольових ігор для розвитку мовлення та соціальної взаємодії**. За її спостереженням, включення учнів у спільну рольову діяльність значно підвищує мотивацію та допомагає зменшити рівень тривожності.

Також педагог-психолог ліцею Олена Петрівна ділиться, що ефективність інклюзії значною мірою залежить від **регулярних коротких консультацій з командою вчителів**, під час яких вони обговорюють спостереження за учнями, адаптацію завдань і методичні прийоми. Це дозволяє створювати цілісний та системний підхід до підтримки кожної дитини.

Проаналізувавши результати, я дійшла висновку, що використання візуальних матеріалів, структурованих інструкцій, частих рухових пауз та кооперативних форм роботи значно підвищує залучення дитини з ООП до навчальної діяльності. Водночас складнощі виникали під час завдань на узагальнення та логічне мислення — ці напрями потребують подальшої корекційної роботи.

Досвід, отриманий під час організації та проведення уроку в інклюзивному класі НУШ, підтвердив, що справжня інклюзія — це не лише адаптація змісту, а створення середовища, у якому кожна дитина відчуває себе важливою і здатною досягати успіху. Системне планування, диференціація, командна взаємодія та позитивна атмосфера є ключовими чинниками успішної інклюзії, а роль вчителя — фасилітатор, партнер і наставник, який підтримує розвиток дитини відповідно до її можливостей і потреб.

Висновок до 2 розділу

У розділі 2 ми ставили перед собою завдання: дослідити особливості організації уроків у інклюзивних класах початкової школи, виявити ефективні методики та підходи, а також проаналізувати практичний досвід педагогів щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

На підставі проведеного дослідження ми дійшли висновку, що ефективна організація уроку в умовах інклюзії потребує комплексного підходу, який враховує індивідуальні особливості учнів, рівень їх розвитку, тип порушень

та наявність спеціальної підтримки. Виокремлюючи особливості навчальної діяльності дітей з різними типами розвитку, ми взяли до уваги як психолого-педагогічні аспекти, так і практичні методики, що сприяють активному залученню всіх учнів до освітнього процесу, зокрема використання інтерактивних ігор, диференційованих завдань, наочних матеріалів та мультимедійних ресурсів.

Дослідуючи досвід вчителів інклюзивних класів у класі Чернівецькому ліцеї №8, ми провели аналіз застосовуваних ними методів і прийомів навчання. Було встановлено, що комплексне поєднання традиційних і сучасних методів, врахування особливостей дітей з аутизмом, порушеннями мовлення та інших розвиткових труднощів, а також активна участь асистента вчителя сприяють більш ефективному засвоєнню навчального матеріалу і формуванню соціальних навичок учнів.

Дослідження показало, що організація уроку в інклюзивному класі має базуватися на принципах індивідуалізації та диференціації навчання, створенні позитивної мотивації, підтримці емоційного комфорту дітей і залученні їх до спільної діяльності. Досвід практикуючих педагогів свідчить про значну ефективність інтерактивних методів, корекційних вправ і системної взаємодії з батьками, що забезпечує комплексний підхід до розвитку та навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Таким чином, результати розділу підтверджують необхідність системного та гнучкого підходу до організації інклюзивного навчання, врахування індивідуальних особливостей учнів та інтеграції перевірених педагогічних практик для забезпечення якісного і результативного освітнього процесу в початковій школі.

ВИСНОВОК

Наше дослідження продемонструвало, що організація і проведення уроку в інклюзивному класі потребує чіткого врахування як теоретичних, так і практичних аспектів педагогічної діяльності.

1. Обґрунтувати концептуальні основи організації і проведення уроку в інклюзивному класі

У результаті дослідження теоретичних джерел ми дійшли висновку, що організація уроку в інклюзивному класі потребує комплексного врахування індивідуальних освітніх потреб учнів, методичного забезпечення та застосування диференційованих підходів. Було встановлено, що концептуальні основи інклюзивного уроку повинні включати принципи доступності, гнучкості та партнерства між учителем, асистентом та учнями, що забезпечує ефективну інтеграцію всіх дітей у навчальний процес.

2. Здійснити дослідження стану організації і проведення уроку в інклюзивному класі

Дослідження практичної діяльності показало, що стан організації уроків у інклюзивних класах є різноманітним: від високого рівня методичної підготовки вчителів до виявлення потреби у додатковій підтримці та адаптації навчальних матеріалів. Було виявлено ключові проблемні моменти, такі як недостатнє використання інтерактивних методів і обмежена взаємодія з асистентом, що визначає напрямки подальшого удосконалення освітнього процесу.

3. Виокремити особливості організації і проведення уроку в інклюзивному класі Нової української школи

На підставі аналізу ми виокремили особливості інклюзивного уроку у школах Нової української школи, серед яких — орієнтація на особистісно-зорієнтоване навчання, активне використання сучасних освітніх технологій та інтеграція диференційованих завдань для різних категорій учнів. Ці особливості підкреслюють необхідність адаптації методичних підходів і форм організації уроку до потреб кожного учня, забезпечуючи ефективну реалізацію принципів інклюзії.

4. Проаналізувати досвід вчителів-практиків організації і проведення уроку в інклюзивному класі сучасної школи

Аналіз досвіду вчителів-практиків дозволив встановити ефективні педагогічні прийоми та методики, що забезпечують успішне включення всіх учнів у навчальний процес. Було відзначено важливість тісної співпраці з асистентом вчителя, використання інтерактивних та диференційованих методів навчання, а також постійного моніторингу індивідуального прогресу учнів, що сприяє підвищенню якості інклюзивного навчання.

Таким чином, **теоретичне завдання** полягало у систематизації й уточненні наукових уявлень про організацію інклюзивного уроку та його методичне забезпечення. Теоретичне значення роботи полягало у уточненні та науковому обґрунтуванні концептуальних основ організації і проведення уроку в інклюзивному класі, поглибленні теоретичних підходів до структурування інклюзивного уроку та його методичного забезпечення, а також у виокремленні специфічних характеристик інклюзивного освітнього середовища Нової української школи. Результати дослідження доповнили наукові уявлення про закономірності, принципи й умови ефективного функціонування інклюзивного уроку та розширили теоретичну базу сучасної педагогіки інклюзивної освіти.

Практичне значення роботи полягало у можливості використання отриманих результатів у практиці закладів загальної середньої освіти. Узагальнений досвід учителів-практиків і встановлені особливості організації і проведення уроку в інклюзивному класі були застосовані для вдосконалення професійної діяльності педагогів, підвищення ефективності планування та реалізації інклюзивного освітнього процесу, а також для розроблення методичних рекомендацій. Матеріали роботи могли бути використані в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а також у підготовці майбутніх учителів до роботи в умовах інклюзивного навчання.

Наше дослідження не є вичерпним. Подальшого дослідження потребують вивчення психолого-педагогічних умов професійно-педагогічної діяльності асистента вчителя в інклюзивному освітньому середовищі.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт початкової освіти (2018), актуалізований у 2025 році. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/standarts/DS_PO_2025.pdf (дата звернення: 27.10.2025).

2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.10.2025).
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 27.10.2025).
4. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» від 06.10.2005 № 2961-IV. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15> (дата звернення: 27.10.2025).
5. Конвенція ООН про права дитини (1989). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unicef.org/child-rights-convention> (дата звернення: 27.10.2025).
6. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (ратифікована Україною у 2009 році). [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 27.10.2025).
7. Колупаєва А. А. *Інклюзивна освіта: реалії та перспективи*. – К.: Самміт-Книга, 2018. – 272 с.
8. Компанець М. С. *Організація роботи асистента вчителя в умовах інклюзивного класу: методичні рекомендації*. – Х.: Основа, 2023. – 120 с.
9. Конституція України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 27.10.2025).
10. Концепція Нової української школи / МОН України, 2016. – 24 с.
11. Концепція розвитку інклюзивного освітнього середовища в Україні на 2020–2030 рр., наказ МОН № 797 від 26.06.2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/konceptsiya-rozvitku-inklyuzivnogo-osvitnogo-seredovisha-v-ukrayini-na-2020-2030-roki> (дата звернення: 27.10.2025).

12. Міністерство освіти і науки України. *Методичні рекомендації щодо організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти.* – Київ, 2020. – 35 с.
13. Наказ МОН України № 609 від 08.06.2018 «Про затвердження Типового положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП», оновлений 2025 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditey-z-oor>
14. Національна освітня доктрина України (Затверджена Указом Президента України № 347/2002). – К.: Шкільний світ, 2002. – 40 с.
15. Постанова КМУ «Про організацію інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» № 957 від 15.09.2021. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-п> (дата звернення: 27.10.2025).
16. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» № 872 від 15.08.2011.
17. Саламанкська декларація та Рамкова програма дій щодо освіти осіб з особливими потребами (1994). [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.unesco.org/education/pdf/Salamanca_E.pdf (дата звернення: 27.10.2025).
18. Сухомлинський В. О. *Педагогічна спадщина.* – К.: Радянська школа, 1966. – 320 с.
19. Шевченко В. В. *Особливості дидактики в інклюзивному освітньому просторі.* – Львів: Світ, 2024. – 188 с.
20. Глазова Л. В., Кравченко О. В. *Інклюзивна освіта: теорія і практика диференційованого навчання.* – Київ: Освіта, 2020.
21. Шиян Л. М. *Індивідуалізація навчання учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного класу.* – Львів: Літопис, 2018.

- 22.Матвієнко О.В., Кушнір В.В. *Ефективна співпраця в інклюзивному класі: педагогічний досвід та шляхи вдосконалення*. – Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021.
- 23.Калініченко І.О. *Особливості підготовки асистента вчителя інклюзивного класу*. – Харків: Основа, 2020.
- 24.Колупаєва А.А. *Інклюзивна освіта: реалії та перспективи*. – К.: Педагогічна думка, 2020. – 152 с.
- 25.Моїсєєва Н.І., Пономарьова М.С. *Інклюзивна освіта: навчально-методичний посібник*. – Харків: ДБТУ, 2024.
- 26.Колупаєва А.А., Таранченко О.М. *Інклюзивна освіта. Педагогічні технології інклюзивного навчання*. – Київ: Кенгуру, 2018.
- 27.Колупаєва А.А., Заєркова Н.В., Трейтяк А.О. *Інклюзивна освіта від «А» до «Я»*. – Київ: КУ ім. Б. Грінченка, 2016.
- 28.Колупаєва А.А., Коваль Л.В., Компанець Н.М., Квітка Н.О., Лапін А.В. *Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання : навчально-методичний посібник*. – Київ: ІППО, 2014.
- 29.Шевчук Л.М. *Індивідуалізація навчання учнів з ООП в інклюзивному класі*. – Львів: Літопис, 2018.
- 30.Савчук І.П. *Роль асистента вчителя у навчанні дітей з ООП*. – Львів: Літопис, 2020.
- 31.Іваненко С.Г. *Використання ігрових технологій у інклюзивному навчанні*. – Львів: Світ, 2022.
- 32.Герасименко Л.В., Белкіна Н.П. *Педагогічні умови ефективного навчання в інклюзивному класі*. – Київ: Освіта, 2021.
- 33.Бондаренко М.С. *Корекційно-розвивальні методи в інклюзивній освіті*. – Харків: Основа, 2019.
- 34.Ковальчук В.І. *Психолого-педагогічні аспекти інклюзивного навчання*. – Київ: Літопис, 2020.

- 35.Левченко О. М. *Методика індивідуалізації навчання учнів з ООП.* – Київ: Кенгуру, 2018.
- 36.Мельник Н. П. *Інтерактивні методи навчання в інклюзивному класі.* – Львів: Світ, 2021.
- 37.Якубенко Т. В. *Ігрові та арт-терапевтичні технології у навчанні дітей з ООП.* – Київ: Освіта, 2022.
- 38.Петренко С. І. *Методика диференційованого навчання в початковій школі.* – Харків: Основа, 2018.
- 39.Дяченко О. В. *Формування соціальної компетентності учнів з ООП в інклюзивному класі.* – Київ: Кенгуру, 2019.
- Романенко Л. І. *Сучасні технології навчання в інклюзивній школі.* – Львів: Літопис, 2020.
- 40.Кузьменко В. В. *Організація навчальної діяльності в інклюзивному класі.* – Київ: Освіта, 2021.
- 41.Андрієнко Н. М. *Особливості підготовки вчителя до роботи в інклюзивному класі.* – Харків: Основа, 2020.
- 42.Бойко О. М. *Методи адаптації навчального матеріалу для учнів з ООП.* – Київ: Кенгуру, 2018.
- 43.Долінська Л. О. *Роль асистента вчителя у сучасній інклюзивній освіті.* – Львів: Літопис, 2021.
- 44.Гнатюк І. С. *Психолого-педагогічний супровід учнів з ООП.* – Київ: Освіта, 2020.
- 45.Сидоренко О. В. *Інклюзивні цифрові технології в навчанні учнів з ООП.* – Харків: Основа, 2022.
- 46.Шевченко Т. М. *Диференційоване навчання в початковій школі.* – Київ: Кенгуру, 2019.
- 47.Кравченко Л. О. *Кооперативне навчання в інклюзивному класі.* – Львів: Світ, 2021.
- 48.Бондар Н. І. *Розвиток критичного мислення учнів у інклюзивному класі.* – Київ: Освіта, 2020.

- 49.Гузенко О.М. *Інклюзивні методики та практичні рекомендації для вчителів початкових класів.* – Харків: Основа, 2021.
- 50.Яремчук Л.І. *Психолого-педагогічні основи інклюзивного навчання в початковій школі.* – Київ: Освіта, 2023. – 224 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник

для вчителів інклюзивних класів
з метою аналізу стану організації і проведення уроку
в інклюзивному класі Нової української школи

- 1. Чи дотримуєтесь чіткої структури уроку під час проведення в інклюзивному класі?**
 - Так
 - Частково
 - Ні
- 2. Які етапи уроку, на вашу думку, потребують найбільшої адаптації для учнів з особливими освітніми потребами? Оберіть один, або кілька варіантів.**
 - Організаційний етап
 - Мотивація до навчальної діяльності
 - Актуалізація опорних знань
 - Вивчення нового матеріалу
 - Первинне закріплення знань
 - Практична діяльність
 - Рефлексія та підсумки уроку
 - Повідомлення домашнього завдання
- 3. Чи є різниця в тривалості етапів уроку між інклюзивним та традиційним класами?**
 - Так
 - Ні
 - Не знаю
- 4. Які найоптимальніші педагогічні технології ви використовуєте для забезпечення рівних можливостей всіх учнів під час уроку в інклюзивному класі?**
 - Диференційоване навчання

- Технологія індивідуалізації навчання
- Технологія кооперативного навчання
- Інтерактивні технології
- Технологія розвитку критичного мислення
- Ігрові технології
- Технології арт-терапії та емоційної підтримки
- Інклюзивні цифрові технології

5. Як ви адаптуєте навчальний матеріал для учнів з різними потребами ?

- Візуально
- аудіально
- когнітивно

6. Чи використовуються різні методи навчання для забезпечення доступності навчального матеріалу для всіх учнів у інклюзивному класі? Якщо так, то які? _____

7. Чи враховуються особливості освітніх потреб учнів з ООП при розподілі часу на різні етапи уроку в інклюзивному класі?

- Так
- Ні
- Не знаю

8. Які ресурси на уроці ви використовуєте для супроводу учнів з особливими освітніми потребами?

- електронні платформи
- спеціалізовані програми
- додаткові навчальні матеріали

9. Як ви взаємодієте з асистентом учителя під час уроку в інклюзивному класі для підтримки учнів з особливими освітніми потребами? _____

10.Що, на вашу думку, потрібно покращити в організації та проведенні уроків в інклюзивному класі задля забезпечення більшої їх ефективності?

- потреба в особистому професійному розвитку
- зміни в навчальних планах
- технічне оснащення